

Siv Øverås

«Mer FRIGO!»

Evaluering av Friluftssenteret i Gamle Oslo

Prosjektnotat

Siv Øverås

«Mer FRIGO!»

Evaluering av Friluftssenteret i Gamle Oslo

Prosjektnotat

© Forskningsstiftelsen Fafo 2002
ISSN 0804-5135

Innhold

Forord	5
Sammendrag	6
1 Innledning	9
1.1 Bakgrunn	9
1.2 Formål og problemstillinger	10
1.3 Metode og datainnsamling	12
1.3 Organisering av notatet	14
2 FRIGO	15
2.1 Bakgrunn for og målsettinger med opprettelsen av FRIGO	15
2.2 FRIGO høsten 2001	16
2.3 Organisering og arbeidsmetode	20
2.4 FRIGOs samarbeidspartnere	24
2.5 Kostnadsbestemmelse	25
2.6 Sammenfatning	26
3 Ulike brukeres vurderinger av FRIGO	29
3.1 Kompetanse	30
3.2 Tilbud	30
3.4. Sammenfatning	34
4 Avslutning	37
4.1. Fritidsfaglige verdier, særegen kompetanse og overføringsverdi	38
4.2 Samarbeid og samarbeidsgevinster	39
4.3 Økonomiske besparelser	40
4.4 Rekrutteringsgevinster	42
4.5. Verdien av FRIGO	42
Litteratur og referanser	45
Vedlegg: Spørreskjema til lærere som har samarbeidet med FRIGO	47

Forord

Dette notatet er skrevet på oppdrag fra Oslo kommune. Målsettingen er å presentere en vurdering av Friluftssenteret i bydel Gamle Oslo (FRIGO), og det skolesamarbeidet de har hatt med ni skoler siden 1998 og frem til utgangen av 2001. Evalueringen inneholder en dokumentasjon av FRIGOs virksomhet, en presentasjon av resultater fra vår spørreundersøkelse blant lærerne om deres erfaringer med FRIGO, samt vår vurdering av fordeler og ulemper med FRIGO, med anbefalinger av hvilke fordeler som bør videreutvikles og hvilke som bør endres.

Evalueringen startet i oktober 2001, og har i denne perioden hatt en referansegruppe bestående av rådgiver Nancy Sipe i Byrådsavdelingen for eldre og bydelene, Seksjon for kvalifisering, integrering og barnehager, bydelsdirektør Øyvind Lønnå, bydel Gamle Oslo, Øystein Bettum, prosjektkoordinator for Handlingsprogrammidler i bydel Gamle Oslo, rådgiver Nils Kvissel ved Jordal (ungdoms)skole, lærer Ada Jynge ved Tøyen skole, fagkonsulent Jostein Tvedten, Avdeling oppvekst og fritid i bydel Gamle Oslo og daglig leder ved FRIGO, og Linn Jørgensen, friluftskoordinator ved FRIGO. Undertegnede vil takke alle hver enkelt for god hjelp og mange spennende innspill underveis i arbeidet. Vi vil også takke alle rektorer og lærere som stilte sin tid til disposisjon og svarte på våre spørsmål på telefon og på tilsendte spørreskjema.

Christine Friestad og Anders Brede Fyhn ved Fafo skal begge ha stor takk for gode kommentarer og diskusjoner underveis. De endelige synspunkter står selvfølgelig for forfatterens regning alene.

Oslo, januar 2002
Siv Øverås

Sammendrag

Dette notatet er en evaluering av Friluftssenteret i Gamle Oslo (FRIGO). Tiltaket drives med midler blant annet fra Handlingsplan Oslo indre øst, som er et tiårig samarbeid mellom staten og Oslo kommune i perioden 1997–2006. Handlingsprogrammet har som overordnet målsetting å bedre levekårene for befolkningen i Oslo indre øst (bydelene Gamle Oslo, Sagene-Torshov og Grünerløkka-Sofienberg) gjennom prosjektstøtte til en rekke tiltak i skoler, barnehager og fritidstilbud, for slik å møte språklige, sosiale og kulturelle utfordringer disse bydelene står overfor med sin svært flerkulturelle befolkning. Å styrke innvandrerbarns norskkunnskaper er en sentral målsetting med handlingsprogrammet, og det sies at det er vesentlig å bruke arbeidet med handlingsprogrammet til å utvikle nye tiltaksformer (Oslo kommune, Byrådssak 19/98).

Dette notatet inneholder en kartlegging og vurdering av hvordan satsingen på skolesamarbeidet mellom FRIGO og ni av bydelenes barne- og ungdomsskoler er gjennomført frem til og med utgangen av 2001.

Formålet med iverksettingen av FRIGOs skolesamarbeid er å gi lærere og elever i bydelen friluftskompetanse, at de skal bli kjent med og lære å ta i bruk lokale og regionale friluftssarenaer. Dette for at skoler og lærere på litt lengre sikt skal bli i stand til å gjennomføre turer på egen hånd – da gjerne med råd og vink fra FRIGO. På individnivå er målsettingen med skoletilbudene at elever og lærere skal oppleve turglede og turfellesskap, sosialisering, moro og mestringfølelse.

Formålet med evalueringen har vært å vurdere verdien av den virksomheten FRIGO driver på skolene på bakgrunn av de erfaringer lærere, rektorer og elever har gjort seg med FRIGO. I tillegg har noen av bydelens ansatte blitt spurt om å vurdere verdien av FRIGO som tiltak innenfor bydelens totale tilbud til barn og unge.

Hovedmålsettingen med FRIGOs skolesamarbeid er å forbedre barn og ungdoms oppvekstvilkår i Oslo indre øst, gjennom å bygge opp FRIGOs kompetanse, og utvikle og organisere samarbeidet med skolene. Vi vil oppsummere med at FRIGO har lyktes med det. Lærere, rektorer og andre sier at FRIGO tilfører elevene noe unikt og positivt, og at elevene både lærer noe og høster gode mestringserfaringer på FRIGOs turer. FRIGO selv sier at det samarbeidet de har med skolene har gjort at de i dag er godt kjente blant målgruppen barn og ungdom i Oslo indre øst, og at dette igjen rekrutterer barn og ungdom til FRIGOs fritidsaktiviteter på kveldstid og i skoleferier. Uten skolesamarbeidet ville mer av FRIGOs ressurser sannsynligvis gått med til å informere og markedsføre seg overfor bydelens barn og foreldre.

Vi opplever at rektors, lærers, elevs og bydelsadministrasjonens erfaringer med FRIGO er nesten udelt positive. Det er selvfølgelig slik at man ikke stiller så mange krav til det man får gratis, og at det er noe av grunnen til at de overleverte erfaringene er så udelt positive. Slik sett er nok FRIGO et eksempel på gode penger brukt på en god måte. Men slik vi vurderer det er FRIGO også et eksempel på en samarbeidsmodell, og en metode for bruk av friluftsfaglig kompetanse og utstyr, som helt klart kan være et forbilde for andre som

ønsker å bygge opp noe tilsvarende. Den dagen skolene eventuelt skal begynne å betale for de tjenestene de mottar fra FRIGO, må man også regne med at skolene ønsker mer innflytelse på innholdet i turtilbudet og utformingen av samarbeidet som sådan. Det er derfor viktig at FRIGO er forberedt på dette, slik at de utnytter sin evne til fleksibilitet og samarbeidsevne ytterligere.

Over har vi i henhold til formålet med evalueringen, gitt våre vurderinger av hvilke fordeler som kan og bør videreutvikles. Vår oppsummering etter intervjuer med ulike informanter og analyse av spørreundersøkelsen blant lærerne i samarbeidet, er at FRIGO er et helt nødvendig supplement til skolenes egne ressurser for at skolene skal kunne ivareta de friluftsfaglige intensjonene i Læreplanen. FRIGO har etter lærernes mening høy kompetanse på sitt fagområde, de har mye verdifullt utstyr, og de driver sin aktivitet på en billig og rasjonell måte. Det er mulig virksomheten både bør justeres litt i retning av formalisering av samarbeidet med den enkelte skole, samt utvides til å kunne håndtere flere skoler, men den har etter vår vurdering, basert på de data vi sitter på, legitimert sin plass i den eksisterende kommunale organisasjon. Vi mener at gjennomgangen har vist FRIGOs verdi som kompetansemiljø, knutepunkt og eier og forvalter av viktig utstyr, en forvaltning som etter vår vurdering representerer klare økonomiske fordeler for bydel og kommune. Vi mener å ha dokumentert at FRIGO-modellen (for bydel og skole) er en økonomisk lønnsom måte å koordinere friluftsfaglige tilbud på, og vi mener dette representerer en faglig og økonomisk begrunnelse for en anbefaling om en videreføring av FRIGOs skolesamarbeid, med noen justeringer.

Utgangspunktet for opprettelsen av skolesamarbeidet var den spesielle levekårs situasjonen bydelen og befolkningen i Oslo indre øst lever med. Befolkningen i bydelen kommer fra mange land og kulturer. Selv om det er gjort lite forskning i Norge om innvandreres forhold til naturen og hvorvidt innvandrerbarn og unge som får muligheten til å delta i typisk norsk friluftsliv gjennom skolen vil ha større valgfrihet i forhold til å delta på fritidsaktiviteter som tilbys i nærmiljøene deres, så er utfordringen slik FRIGO selv formulerer det, å skape en felles arena for samhandling, felles opplevelser, mestring og mye moro.

Hva er friluftsfaglig kompetanse? Når dette spørsmålet stilles i forhold til FRIGO, vil vårt svar være at dette er en kompetanse som inneholder tre hovedelementer: 1) friluftspedagogikk 2) samarbeidsmetodikk og 3) organisasjonsmetodikk og logistikk, forstått som systemer for håndtering, administrering, distribusjon og vedlikehold av diverse friluftsutstyr samt teknisk utstyr som biler og båter. Vår vurdering etter å ha satt oss inn i hvordan FRIGO disponerer sine egne ressurser, hvordan samarbeidspartnere på ulike nivåer vurderer de tjenester de tilbyr, og ikke minst hvordan barn i de indre bydelene i Oslo opplever FRIGO, er at FRIGOs unike kompetanse ligger i den måten de forvalter sitt utstyr på, hvordan de greier å samarbeide med og betjene svært mange og til dels ulike brukergrupper, med til dels små personalressurser. Vår påstand er at skolene som i dag får tilbud fra FRIGO ikke vil kunne greie å gi sine elever det samme turtilbudet verken i intensitet eller kvalitet til den prisen de med kostnadsberegningene i kapittel 4.3 vil kunne få. Alle andre modeller for inndekning av de utgifter dette vil påføre skolene, vil så langt vi kan se måtte bli dyrere.

Mye tyder på at en forutsetning for at FRIGO skal kunne fortsette å tilby skolene det de tilbyr dem i dag, er at skolene på en eller annen måte betaler deler av det skolesamarbeidet faktisk koster. Slik vi vurderer det, er skolene ikke i stand til selv å overta friluftsledernes turlederfunksjon ennå, og elevene ved disse skolene vil ikke få et turtilbud uten FRIGO.

Samtidig vet vi at de aller fleste lærere, rektorer og elever er begeistret for hva FRIGO representerer og gir av moro, mestringsopplevelser, fellesskap og læring.

Det FRIGO ikke har lyktes like godt med, delvis fordi dette ikke har vært sentralt i deres arbeid så langt, er å overføre fritidsfaglige ferdigheter og selvfølelse til skole og lærere, slik at de i neste omgang skal kunne overta (deler av) ansvaret for å gjennomføre turene selv. Ikke desto mindre sier 65 prosent av lærerne sier at de har lånt utstyr av FRIGO til egne turer, mens nesten 40 prosent sier at de tar med seg klassen oftere på tur nå enn før, og hele 71 prosent sier at FRIGOs utstyr er en forutsetning for at de tar disse turene.

1 Innledning

Dette notatet presenterer en vurdering av Friluftssenteret i bydel Gamle Oslo (FRIGO) og deres samarbeid med ni av skolene i indre Oslo. FRIGO samarbeider høsten 2001 med syv barneskoler og to ungdomsskoler i de tre bydelene Gamle Oslo, Sagene-Torshov og Grünerløkka-Sofienberg.¹ FRIGO blir finansiert med midler fra Barne- og familiedepartementet, fra Oslo kommune sentralt, og fra Bydel Gamle Oslo. Skolesamarbeidet drives med støtte fra Handlingsprogram Oslo indre øst. Fra de sentrale handlingsprogrammidlene har det i henhold til bydelsdirektørens budsjettforslag for 2002, vært avsatt 1 million til regionalt skolesamarbeid gjennom FRIGO. Bydelsdirektøren foreslår forøvrig å videreføre begge FRIGO-tiltakene (gruppeaktiviteter og skolesamarbeid), også i 2002 med en økt bevilgning til det lokale skolesamarbeidet (Budsjettforslag for Bydel Gamle Oslo:42). Dette gjøres i henhold til budsjettforslaget, for å gi lærerne opplæring i friluftsliv. Tanken er at skolene selv skal overta dette tiltaket fra og med 2003. Også det regionale skolesamarbeidet med bydelene Grünerløkka-Sofienberg og Sagene-Torshov foreslås videreført med 1 million kroner i 2002.

Denne evalueringen innebærer en kartlegging av lærernes erfaringer med FRIGO, og en vurdering av FRIGOs funksjon som friluftsfaglig kompetansesenter i bydel Gamle Oslo slik FRIGOs ansatte, lærere ved de samarbeidende skolene, rektorer ved de samme skolene samt sentrale aktører i bydelsadministrasjonen vurderer det. Når det gjelder bydelens målsetting om at skolene i bydel Gamle Oslo i 2003 selv skal være i stand til å tilby sine elever et turtilbud tilsvarende FRIGO, er dette et spørsmål som vi har drøftet med noen av lærerne og med referansegruppens representanter, og våre vurderinger av dette er således basert på disse samtalene. Men før vi kommer så langt, vil vi se nærmere på bakgrunnen for opprettelsen av FRIGO, og på det regionale samarbeidet FRIGO har med et utvalg skoler i de tre bydelene i Oslo indre øst.

1.1 Bakgrunn

Det er vel dokumentert at et av de sterkeste uttrykkene for geografiske levekårsforskjellene i Norge finnes i Oslo, og spesielt er forskjellene store mellom Oslo indre øst og Oslo ytre vest (Hagen, Djuve og Vogt 1994, Barstad 1993, Djuve og Fyhn 1999). Konsentrasjonen av minoritetsgrupper med dårlig arbeidsmarkedstilknytning og lave norskkunnskaper i de østlige bydelene har bidratt til at de tradisjonelle klasseforskjellene mellom øst og vest i Oslo også har fått en etnisk dimensjon (Fyhn 2000). Spesielt er situasjonen vanskelig for nyankomne flyktninger (Djuve og Kavli 2001). I tillegg har Oslo indre øst, i likhet med de

¹ Barneskolene Gamlebyen, Vahl, Møllergata, Tøyen, Kampen, Vålerenga, og Hersleb og Jordal ungdomsskole.

vestlige sentrumsnære områder, få fri- og lekearealer, noe som mange betrakter som en ekstra utfordring for bydelens barne- og ungdomsarbeid.

Det ovennevnte er i grove trekk bakgrunnen for at Regjeringen og Byrådet i 1997 skrev under en felles handlingsplan for perioden 1997–2006. Det er bevilget 1 milliard til en rekke tiltak med formål å bedre levekårene til ulike målgrupper i Oslo indre øst, med årlige bevilgninger på 100 millioner, 50 fra staten og 50 fra Oslo kommune.

Ett av de sentrale satsingsområdene under handlingsprogrammet er styrking av oppvekstvilkår, med særlig vekt på å kunne gi likeverdige tilbud til barn med minoritetsbakgrunn. Her har skolen vært en av flere sentrale satsingsområder. I tillegg er det satset på regionalt ungdomsarbeid med styrking og videreutvikling av blant annet eksisterende ungdomshus og ungdomstilbud.

FRIGO har vært i drift siden 1995 med målsetting å gjøre marka og fjorden tilgjengelig som fritidsarena for barn og unge i Bydel Gamle Oslo. FRIGO tilbyr friluftaktiviteter for barn og unge i marka og på Oslofjorden, enten gjennom utlån av turutstyr eller gjennom organisering av turer blant annet i samarbeid med organisasjoner i bydelen. Som en del av handlingsprogrammets satsing på oppvekstvilkår, ble FRIGOs virksomhet utvidet i 1998, faglig i form av et skolesamarbeid, og geografisk ved at FRIGOs tilbud nå også skulle omfatte to andre bydeler i Oslo indre øst, nemlig Grünerløkka-Sofienberg og Sagene-Torshov. Konkret ble dette samarbeidet innledet ved at FRIGO inviterte alle skolene i de tre sentrumsbydelen med i et frivillig samarbeid. Det var syv barneskoler og to ungdomsskoler som takket ja. Det er FRIGOs skolesamarbeid som er tema for denne evalueringen, med konsentrasjon om barneskolene.

FRIGOs omfang, fleksibilitet, bredde og nedslagsfelt i det flerkulturelle Oslo gjør tiltaket spesielt og antagelig enestående i norsk sammenheng. Det antas dermed at FRIGOs metodikk og organisering kan ha stor overføringsverdi til andre bydeler og kommuner. Som ledd i gjennomgangen under, vil vi derfor legge vekt på å beskrive hvilken kompetanse (friluftsfaglig, organisatorisk, erfaringsmessig, språklig, og nettverksmessig) FRIGO-ansatte faktisk har, slik de selv og andre erfarer og beskriver den.

1.2 Formål og problemstillinger

Vårt mandat fra Oslo kommune er å dokumentere og vurdere verdien av FRIGOs skolesamarbeid som et konkret eksempel på en samarbeids- og organisasjonsmetodikk. Evalueringen er avgrenset i forhold til både fritidsaktiviteter og andre samarbeidstiltak i bydelen(e) som FRIGO er en del av. Denne evalueringen beskriver og vurderer kun verdien av FRIGOs skolesamarbeid.

Alt ettersom hvordan man definerer «verdi», vil man fokusere ulike deler av skolesamarbeidet. I utformingen av våre problemstillinger har vi sett det som viktig å bygge på de erfaringer som fremkommer i FRIGOs egen virksomhetsbeskrivelse, samt i NOVAs tidligere

evaluering av tiltaket (Isachsen m.fl 1999). I tillegg skisserer anbudsinvitasjonen ganske klart hva som er hovedspørsmål i en slik vurdering:

- Hva tilfører FRIGO barneskolene de samarbeider med?
- Er samarbeidet hensiktsmessig og nødvendig?
- Hvilke fordeler og ulemper ligger i dette samarbeidet?
- Hvilke fordeler kan/bør videreutvikles?

Selv om vi antyder ulik vektlegging av disse temaene, strukturerer de vår presentasjon av problemstillingene nedenfor:

- 1) Hvilke fritidsfaglige verdier og særegne kompetanse representerer FRIGO, og hvilken overføring av kompetanse finner sted mellom FRIGO og skolene?

Målsettingen med skolesamarbeidet er slik FRIGO selv beskriver det, å gi friluftskompetanse til barn og ungdom som bor uten fysisk tilgang til marka eller fjorden. FRIGO vil med sine aktivitetstilbud gjøre lærere og elever i bydelen kjent med ulike friluftsansaer, lære dem hvordan man kommer seg dit, og hva man kan bruke de ulike ansaene til (Rapporteringsskjema Handlingsprogrammet 2000). FRIGO ønsker at deltakerne på denne måten skal utvikle friluftsferdigheter, oppleve fellesskap og moro, bli tilført kunnskap og holdninger til friluftsliv, og få gode mestrings- og fellesskapsopplevelser. Gjennom samtaler med lærere, deltakelse på turer med FRIGO, samt intervjuer med ansatte ved FRIGO, beskriver vi senterets friluftsfaglige verdier og kompetanse, og presenterer lærernes vurdering av den læringen som skjer blant dem og elevene som resultat av deres bruk og samarbeid med FRIGO. Delspørsmål her vil blant annet være i hvilken grad det utvikles ny kunnskap på skolene som konsekvens av deres kontakt og samarbeid med FRIGO.

- 2) Hvilke samarbeidsgevinster ligger i FRIGOs status og funksjon som knutepunkt mellom tiltak og skoler i bydelen og i byen .

Da FRIGO formelt ble opprettet i 1995, var dette fra bydelens side med ønske om å etablere FRIGO som bydelens kompetansesenter for friluftsliv. I tillegg argumenterte man for at en samlokalisering av ressursene bedre ville dekke et stadig økende behov for utstyr og veiledning (Isachsen m.fl. 1999). Gjennom intervjuer med lærere, rektorer og representanter for bydelsadministrasjon og skoleetat, søker vi å avdekke i hvorvidt disse aktørene opplever at FRIGO representerer slike nettverks- og samarbeidsgevinster.

- 3) I hvilken grad innebærer samarbeidet mellom skolene og FRIGO økonomiske besparelser for den enkelte skole?

FRIGO har en god del utstyr til disposisjon. De disponerer minibuss og transportere, flere typer store og små båter, landsted ved sjøen med 20 sengeplasser, hytte i Sørkedalen, egen kunstisbane, klassesett av fiskestenger, ski, sykler, klatreutstyr, telt, og soveposer, og mye mer. Dette utstyret er etter FRIGOs mening viktige forutsetninger for å tilby skoleelever en bredde i bruk av skog og mark, samt å kunne ivareta sikkerheten ved ferdsel ute sommer som vinter. Vi presenterer skolenes vurderinger av hvorvidt dette er nødvendig og tilstrekkelig for å kunne tilby skoleklassene det lærerne mener er viktig.

FRIGO vet selv hva dette utstyret koster i kroner og øre, og vil sammen med lærerne og andre ansatte ved skolene kunne vurdere hvorvidt FRIGOs utstyr innebærer besparelser for den enkelte skole, og dermed for skoleetaten og Oslo kommune.

- 4) Hvilke rekrutteringsgevinster kan sies å komme i kjølvannet av FRIGOs tilbud til skoleklassene, i den forstand at dette fører til at barn som ellers ikke ville fått lov hjemme og som tradisjonelt ikke kjenner marka og fjorden, faktisk deltar på FRIGO-tiltakets tilbud.

Evalueringsrammen tillot ikke å gjennomføre en større brukerundersøkelse blant elever ved skolene FRIGO samarbeider med. Vi har derfor gått indirekte til verks og henvendt oss til lærerne og de ansatte ved FRIGO for å få deres vurderinger. Har barns kjennskap til og bruk av marka og fjorden økt fra 1995–1998 til 1998–2001? Og er det i tilfelle grunn til å tro at økningen skyldes FRIGOs aktiviteter på skolene, og den markedsføringen av deres tilbud og kompetanse som ligger i det?

Hva FRIGO tilfører barneskolene de samarbeider med av økonomiske og friluftsfaglige verdier, av samarbeids- og rekrutteringsgevinster, kan slik vi har skissert over vurderes på flere måter, alt etter hvilke dimensjoner ved virksomheten man fokuserer. Vi vil vurdere verdien av ulike sider ved FRIGOs virksomhet ved:

1. å se på FRIGOs egne planleggingsverktøy og oppfyllelsen av planene
2. å vurdere virksomheten sett fra de ansattes side
3. en presentasjon og diskusjon av lærere og elevers vurdering av FRIGOs turer og tilbud
4. administrasjonens vurderinger av FRIGOs virksomhet og plass i bydelens/byens barne- og ungdomsfaglige arbeid.

Det neste avsnittet beskriver hvordan vi metodisk har gått til verks for å skaffe til veie data for å belyse alle disse aspektene ved FRIGOs skolesamarbeid.

1.3 Metode og datainnsamling

Det er vanlig å dele evalueringsforskning og evalueringsstudier inn i to hovedgrupper – prosessevaluering og resultatevaluering (Almås 1993). I evaluering av et igangværende tiltak som FRIGO, ligger den største nytten i informasjon om prosjektets grad av måloppnåelse underveis, altså en tilbakemelding på spørsmålet «hvordan går det?», og ikke en formell resultatevaluering.

Evalueringen er gjennomført som en kombinasjon av kvalitativ og kvantitativ datainnsamling, for å fange opp faktabeskrivelser, erfaringer og oppfatninger fra ansatte ved FRIGO, brukerne av FRIGOs tilbud og administrative og politiske aktører. Både for medarbeidere og samarbeidspartnere tar vi utgangspunkt i at prosjektets nytteverdi og opplevde måloppnåelse er nært knyttet til hvilke samarbeidsrelasjoner som etableres og hvordan disse fungerer. I samtaleintervjuene har derfor samarbeid vært et nøkkelbegrep. I spørreundersøkelsen blant lærerne ba vi om deres synspunkter på hvordan FRIGO utfører sitt oppdrag,

hva de er gode på og aspekter ved måten de organiserer og dimensjonerer tilbudene sine overfor den enkelte skole og klasse.

Datainnsamling

Datainnsamlingen kan beskrives i tre faser som delvis har overlappet hverandre.

Fase 1: Innhenting av bakgrunnsmateriale

Innhenting, gjennomgang og analyse av skriftlig dokumentasjon fra prosjektet utgjorde den første innfallsvinkel til evalueringen, og det ga et visst overblikk over FRIGOs historie og utvikling, over involverte aktører, målsettinger, foreløpige vurderinger og resultater og problemer. Slik fikk vi tilgang til prosjektets historie og aktører, noe som var en viktig forutsetning for utarbeidelsen av intervjuguider og spørreskjema for de påfølgende intervjuene med ulike informanter. Parallelt med denne delen av arbeidet ble det nedsatt en referansegruppe for prosjektet som hele veien har vært en sentral dataleverandør. I tillegg etablerte vi tidlig kontakt med rektorene ved skolene for på den måten å informere om og forankre prosjektet hos FRIGOs viktigste samarbeidspartner. Denne kontakten foregikk delvis via skoleetatens kontor.

Fase 2: Intervjuer med nøkkelinformanter og samarbeidspartnere

Vi betrakter de ansatte ved FRIGO som sentrale nøkkelinformanter for deler av evalueringen. Intervjudelen av datainnsamlingen begynte derfor med fokusgruppeintervjuer: å samtale og diskutere temaer utvalgt på forhånd. Vi hadde også telefonintervjuer med ansatte i bydelsadministrasjonen om deres vurdering av FRIGOs plass som tiltak og kompetansesenter i et by- og regionstilbud til barn og unge. Intervjuene fungerte både som en forberedelse til spørreundersøkelsen blant lærerne, og på et senere tidspunkt som supplement til de opplysningen som kom frem gjennom spørreundersøkelsen. Sentrale informanter er både elever på tur med FRIGO, ansatte i bydelen og lærere og andre i prosjektets referansegruppe.

Fase 3: Spørreundersøkelsen blant lærerne i skolesamarbeidet

For at flest mulig aktører skulle få muligheten til å bidra med sine vurderinger og synspunkter på FRIGOs skolesamarbeid, brukte vi en stor del av tiden i evalueringsprosjektet til forberedelse, gjennomføring og analyse av en enkel spørreundersøkelse blant lærerne (se vedlegg 1). Det sentrale temaet var lærernes subjektive erfaringer og synspunkter på FRIGOs kompetanse og arbeidsmetoder, deres evne til å gjennomføre turer med elevene, og verdien av FRIGOs turtilbud for elevene. Vi ba lærerne vurdere hvilken nytte de og deres skole har av FRIGOs ressurser og kompetanse, samt hvilke overføringsverdier og rekrutteringsgevinster som reelt og potensielt ligger i tiltaket.

I forkant av surveyen tok vi kontakt med skoleetaten, og informerte om at spørreundersøkelsen ville finne sted, ba om at de informerte rektorene og at det ble satt av tid på den enkelte skole slik at den enkelte lærer kunne fylle ut skjemaet i arbeidstiden. Deretter tok vi telefonisk kontakt med rektor ved hver enkelt skole med forespørsel om de ville være med i undersøkelsen, noe alle gjerne ville. Vi diskuterte med rektorene den beste måten å distribuere skjemaene blant lærerne på, hvor mange lærere det var aktuelt å dele ut skjema til og så videre. Deretter sendte vi det avtalte antall skjema og forhåndsførte svarkonvolutter

til rektor. Han eller hun fordelte så disse i lærernes posthyller. Lærerne ble på skolens allmøte samme uke informert om undersøkelsen og oppfordret til å besvare spørreskjemaet og legge det i svarkonvolutt i rektors posthylle innen utgangen av uke 18.

Vi distribuerte totalt 295 skjemaer, inkludert 30 til ungdomsskoleklassene ved Hersleb og Jordal skole, og fikk 120 i retur innen svarfristen, og til sammen åtte slengere i ukene etter. Disse åtte siste skjemaene er ikke med i de kvantitative analysene i kapittel 3, men er gjennomlest. Grunnen til den store forskjellen i antall utsendte og innkomne skjema er at vi i samråd med rektorene sendte ett skjema per lærer ved barneskolene. Hvor mange av disse som i løpet av de siste 3 årene har hatt et samarbeid med FRIGO vet vi ikke. Utsendingen til ungdomsskolene var liten fordi vi der sendte ett skjema til de av lærerne som rektor visste samarbeidet med FRIGO, samt til hvert av klasseteamene ved de to skolene. Både i innhold og organisering er samarbeidet mellom FRIGO og ungdomsskolene vesensforskjellig fra barneskolenes, noe som blant annet innebærer at langt færre lærere er involvert på ungdomstrinnene enn på barnetrinnene. Vi regner svarprosenten som god.

Parallelt med denne datainnsamlingen deltok vi på noen av FRIGOs turer, hvor vi observerte barnas og lærernes deltakelse, og spurte dem litt om hva de synes om å være med FRIGO på tur. Dette kvalitative materialet gjengis som utfyllende kommentarer innimellom presentasjonen av data fra spørreundersøkelsen i kapittel 3.

1.3 Organisering av notatet

Notatet er organisert i fire kapitler. Presentasjonen som er gitt i kapittel 1 har gitt bakgrunnen for evalueringsprosjektet, og påpekt noen av de overordnede forholdene som bidro til iverksetting av FRIGO som tiltak. Kapittel 2 gir en beskrivelse av FRIGOs faglige og materielle ressurser, organiseringen av skolesamarbeidet, interne strukturer og arbeidsmåter. Dette kapitlet er i hovedsak basert på gjennomgang av den skriftlige dokumentasjon som finnes om prosjektet og på samtaler med ansatte ved FRIGO. I kapittel 3 presenterer vi funnene fra intervjuene og spørreskjemaundersøkelsen blant lærerne, organisert etter evalueringens hovedspørsmål. Hovedfunnene herfra diskuteres og problematiseres i kapittel 4, der vi også gir våre vurderinger av veien videre.

2 FRIGO

I 1992 ble det startet to friluftsgupper i Gamle Oslo aktivitetshus (GOA) – en villmarksgruppe og en båtgruppe (Isachsen, Øia 1999). Villmarksgruppen hadde et helårsprogram for frilftsaktiviteter med utflukter, skigåing, telt- og overnattingsturer og faste møter en gang i uken, og. Båtgruppen kjøpte en snekke med kapasitet til ti personer. I 1995 ble friluftsgruppene slått sammen, og bydelen opprettet et eget bydelsomfattende friluftssenter – FRIGO. Ved å slå sammen delprosjektene på GOA, flytte virksomheten til mer egnede lokaler og overføre prosjektledernes kompetanse fra GOA til FRIGO, ønsket bydelen å etablere et eget kompetansesenter for friluftsliv i bydelen. Det ble også hevdet at en slik sammenslåing og samling på ett sted bedre ville dekke det stadig økende behovet for utstyr og veiledning.

I dette kapitlet vil vi presenter FRIGO slik senteret presenterer seg i egne og bydelens plan- og rapporteringsdokumenter, i forslag til budsjett for 2002 og i samtaleintervjuer med de ansatte på FRIGO og i bydelen. Vi vil gi en beskrivelse av bakgrunnen for opprettelsen av FRIGO, både som friluftssenter i Bydel Gamle Oslo og som regionalt basert skolesamarbeid. Videre ser vi på de ansattes faglige kompetanse og praktiske erfaringsbakgrunn, på de materielle ressurser de disponerer og hvordan de organiserer bruken av egne ansatte og eget utstyr. Sentralt i dette kapitlet er å få frem måten skolene og FRIGO samarbeider på, hva som fungerer bra og mindre bra i dette samarbeidet.

FRIGO har altså bestått som friluftssenter siden 1995. Skolesamarbeidet ble imidlertid ikke startet opp før høsten 1998, og det er skolesamarbeidet som er tema i denne evalueringens analyser.

2.1 Bakgrunn for og målsettinger med opprettelsen av FRIGO

FRIGO ble altså formelt opprettet i 1995, blant annet med midler fra Storbysatsingen. FRIGO fikk den gang, sammen med mange andre tiltak, midler med målsetting om en bedre integrering av barn og unge med innvandrerbakgrunn og deres familier i det norske samfunnet. Denne satsingen ble evaluert på slutten av 1990-tallet (Isachsen, Øia m.fl. 1999). I tillegg er FRIGO begrunnet med at de skal være med å hindre rekruttering til negative ungdomsmiljøer. I søknaden om midler til FRIGO, henviste kommunen til farene for sosial marginalisering og rekruttering til voldelige og kriminelle miljøer når den enkelte ungdom ikke klarer å få innpass i det eksisterende fritidstilbudet.

Et annet overordnet mål med opprettelsen av FRIGO var å legge forholdene til rette for at barn og unge med innvandrerbakgrunn i større grad skulle delta i fritidsaktiviteter (Isachsen, Øia m.fl. 1999). I evalueringen nevnt over, ble det gitt to hovedforklaringer på hvorfor barn og unge med innvandrerbakgrunn ikke deltar i fritidsaktiviteter utenfor skolen: for det

første fordi mange innvandrere foreldre ikke vet om disse tilbudene, og for det andre fordi de ikke tillater at deres barn deltar. Spesielt gjelder dette som forklaring på innvandrerejentes lave deltakelse på aktiviteter hvor både gutter og jenter deltar. Ikke desto mindre håpet man at man ved å integrere friluftaktiviteter i skolens opplegg, skulle rekruttere flere fra disse målgruppene også til andre deler av FRIGOs fritidsaktiviteter.

Slik FRIGO formulerer det er hovedmålsettingen med skolesamarbeidet å forbedre barn og ungdoms oppvekstvilkår i Oslo indre øst, ved å legge til rette for friluftsliv som metode, samt øke forståelsen for den pedagogiske og forebyggende verdien av bruk av friluftaktiviteter i skolesammenheng (FRIGO 2001). Mer konkret sier de at dette innebærer å gi friluftskompetanse til barn og ungdom som bor i en bydel uten fysisk tilgang til marka eller fjorden. FRIGO ønsker å bidra til å fremme tilgangen til Oslomarka og Oslofjorden, gjennom å gjøre lærere og elever i bydelen kjent med ulike friluftarenaer, lære dem hvordan man kommer seg dit og hva man kan bruke de ulike arenaene til. FRIGO ønsker på denne måten å utvikle deltakernes friluftsferdigheter, gi dem opplevelser av fellesskap og moro, og gi dem muligheter til å tilegne seg kunnskap og holdninger til friluftsliv. FRIGO ønsker på denne måten å gi barn og ungdom konkrete opplevelser av å mestre denne typen fellesskap, og å mestre typisk norske friluftarenaer.

FRIGOs skolesamarbeid er videre ment å formidle friluftsglede og naturopplevelser, og la deltakerne oppleve turfellesskap, sosialisering, moro og mestringsfølelse. Dessuten er mange bybarn lite fysisk aktive, og uten spesiell tilrettelegging fra bydelen er det kun barn med ressurssterke og friluftinteresserte foreldre som får muligheten til å boltre seg i naturen. Bydel Gamle Oslo har mange små leiligheter som er trange for store barnefamilier, og bydelen har ikke mange grøntarealer for fritidsbruk for barn og unge. Som viktige delmål for virksomheten nevner FRIGO bedre kontakt og informasjon mellom dem og skolene om hva FRIGO tilbyr og driver med, og at de ønsker å gjøre skolene mer selvhjulpne i forhold til målsettingene for skolesamarbeidet. I tillegg har FRIGO formulert en målsetting om i større grad å justere egen virksomhet slik at de er i stand til å variere og tilrettelegge sine friluftaktiviteter i henhold til skolenes ønsker og behov. I kapittel 3 vil vi presentere resultatene av undersøkelsen blant læreren hvor vi blant annet spurte dem om de opplever at deres egen skole er tilstrekkelig med i planleggingen av FRIGOs turer, hvorvidt FRIGOs utstyr og aktivitetstilbud er viktig for dem og deres skole og hva de eventuelt skulle ønske var annerledes i dette samarbeidet. Vi kommer tilbake til disse aspektene ved FRIGOs skolesamarbeid også i kapittel 4, vi vil vurdere de ulike informantenes synspunkter på situasjonen i dag og endringspotensialene i denne delen av FRIGOs virksomhet.

Dette var litt om bakgrunnen for opprettelsen av FRIGO som friluft- og kompetansesenter. I det følgende vil vi se nærmere på hvilke ressurser FRIGO disponerer, hvem som jobber der, hvilke kompetanse de har og hvilket utstyr de bruker i sitt skolesamarbeid.

2.2 FRIGO høsten 2001

FRIGO er et kommunalt friluftssenter som eies av Bydel Gamle Oslo. Når dette notatet skrives (januar 2002), har FRIGO flyttet til nye lokaler i Heimdalsgata 14, hvor bydelsadministrasjonen i Bydel Gamle Oslo hittil har holdt til. Her har bydelen samlet det meste

av barne- og ungdomsrelatert virksomhet, som Skolehelsetjeneste, Helsestasjon for ungdom, Gamle Oslo aktivitetshus (GOA) og FRIGO. Den nye enheten har fått navnet Barne- og ungdomstjenester, og med i denne enheten er også Riverside ungdomshus, Jordal Fritidsklubb og Vålerenga aktivitetshus.

FRIGOs gamle lokaler lå i den tidligere rektorboligen ved Vahl skole. Her hadde de for så vidt store og rause kontorer, møterom og kjøkken, men for små og upraktiske arealer for oppbevaring, service og utlån av FRIGOs friluftsutstyr. Huset er hyggelig og ligger veldig sentral plassert, ikke minst i forhold til skøytebanen rett utenfor huset, men de nye lokalene ligger heller ikke mer enn noen hundre meter unna. I de nye lokalene i Heimdalsgata vil utstyrlageret etter den informasjonen vi har fått, være langt mer tilgjengelig plassert for inn- og utlasting i bilene. Dermed vil FRIGO-ansatte unngå mye bæring av utstyr. Dette vil i følge de ansatte selv lette til tider tungt arbeid, og vil være tidsbesparende i for og etterkant av turer. Dessuten håper de ansatte at en mer funksjonell oppbevaringsplass for turutstyret også vil lette administrering og utlån til enkeltpersoner og grupper av brukere.

FRIGO har per desember 2001 11 ansatte på hel og deltid.² Staben består av daglig leder, friluftskoordinator, fire fulltids friluftsledere som har ansvaret for hver sine skoler og undervisningsopplegg, og to vikarer som høsten 2001 har hatt ansvaret for hver sin barneskole. Fra og med januar 2002 vil det imidlertid starte en ny fritidsleder i full stilling som vil inngå i teamet og overta ansvaret for to av skolene. Denne personen har tidligere jobbet ved FRIGO, og kjenner organisering og metode fra før. Da vil det totalt være fem friluftsledere i fulle stillinger, friluftskoordinator, materialforvalter og en kontoransatt i halv stilling på FRIGO. Daglig leder har i tillegg ansvaret for Gamle Oslo aktivitetshus (GOA), som står på trappene til å flytte inn i de samme lokalene som FRIGO.

Siden FRIGO er et prosjekt som tildeles midler fra år til år, er det per 2001 kun 2,5 stillinger som er faste. Dette gjelder i skrivende stund materialforvalter, sekretær/resepsjonsfunksjon og daglig leder. Å jobbe for flere faste stillinger er uttrykt som en sentral målsetting for 2002, både i henhold til virksomhetsplanen, og de ansattes ønsker. Dette kom frem i samtaler vi hadde med de ansatte.

Alle de 11 ansatte deltar mer eller mindre i skolesamarbeidet. Når det gjelder total ressursbruk i skolesamarbeidet er det anslått at om lag to tredjedeler går med til dette. De fem friluftslederne og friluftskoordinatorene er mer direkte involvert i skolesamarbeidet enn de andre ansatte, fordi de har ansvaret for hver sin skole og for å planlegge og gjennomføre ukentlige turer ved hver av disse skolene. Men også de andre ansatte bruker tid på skolesamarbeidet gjennom oppgaver som å vedlikeholde og administrere utstyr, reparere biler, lage sikkerhetsrutiner og holde kurs for lærere. Det er de samme personene som gjør alt på FRIGO. Det er ikke ansatt egne friluftsledere som bare jobber mot skolene, mens andre for eksempel bare har grupper om ettermiddager, kvelder og helger. Alle har arbeidsoppgaver og funksjoner i forhold til friluftstilbudene på ettermiddag og kveldstid samt helger og ferier. Vi tror dette er med på å sikre FRIGO en fleksibilitet som både skoler, elever og bydelens innbyggere nyter godt av. FRIGOs kompetanse er godt forankret og sikret i alle ledd i organisasjonen. Som vi kommer tilbake til i kapittel 2.4, samarbeider FRIGO med langt

² Antall mennesker på lønningslista doubler seg imidlertid på sommeren med ferievikarer som da jobber for FRIGO.

flere enn de ni skolene som er med i skolesamarbeidet, og som de bytter tjenester og kompetanse med, og også disse funksjoner og arbeidsoppgaver utføres av de samme personene.

Når det gjelder formell utdanning og praktisk erfaringsbakgrunn har friluftsledere, fagkonsulent og friluftskoordinator ulik og bred fagkompetanse. En av dem har hovedfag fra idrettshøgskolen, en annen er utdannet allmennlærer, en er bilmekaniker, og en er både ingeniør og idrettsfaglig utdannet. Den siste av friluftslederne som skal ansettes i februar er utdannet på Idrettshøgskolen. I tillegg har koordinator og daglig leder henholdsvis krigsskole/befalsutdanning, og universitetsutdanning i religion, samfunnsfag og pedagogikk. Flere av de ansatte er sertifiserte ski og snowboard-instruktører, og de har til sammen sertifikater for alle slags kjøretøyer.

Flere av friluftslederne har jobbet som skiinstruktører for ulike ungdomsgrupper både i inn- og utland. Noen har jobbet som rafting-guider, og de har alle sammen bred praktisk erfaring med mye typisk nordisk friluftsliv. I tillegg har staben livrednings- og førstehjelpskunnskaper, ulikt fordelt seg imellom fra instruktørkompetanse til gjennomført grunnkurs. Samlet sett har de ansatte både bred formell og praktisk bakgrunn, noe de ansatte selv trekker frem som et positivt trekk ved FRIGO som arbeidsplass, fordi bredden i stabens ferdigheter, kunnskaper og erfaringer fører til at de som fagpersoner stadig inspireres til å utvikle og utvide sine egne ferdigheter og individuelle repertoar av aktiviteter. De tipser og lærer av hverandre, noe de ansatte understreker utfordrer og motiverer dem til stadig å lære noe nytt og nye måter å gjøre ting på.

Hva er det så FRIGO tilfører sine ansatte når de begynner? Hvordan bygger og konsoliderer de FRIGOs «friluftsfaglige kompetanse»? Og hva ligger i nettopp begrepet friluftsfaglig kompetanse? Virksomhetsplaner for 2001 hadde som ett av sine delmål å beholde de høyt kvalifiserte og motiverte medarbeiderne, og jobbe for kvalitetssikring ved nyansettelser. Ett av FRIGOs definerte resultatmål var innen 1. februar 2001 å ha kartlagt behovet for kompetanseheving på FRIGO, og at alle ansatte innen 31.12.01 skal ha gjennomgått minst ett kompetansehevende tiltak.

Vår kontakt med FRIGO startet med et gruppeintervju med seks av de ansatte. Her kom det frem at verken bydelen eller FRIGOs daglige ledelse har noen klart utarbeidet plan for hvilke konkrete friluftsfaglige ferdigheter FRIGOs ansatte bør ha når de ansettes, eller hvilken faglige sammensetning man ønsker i staben. De fem friluftslederne er rekruttert like mye grunnet sine friluftsfaglige ferdigheter og entusiasme og interesse for å jobbe med barn, ungdom og friluftsliv, som på grunn av sin formelle fagbakgrunn. Som vi skal se er imidlertid FRIGO etter hvert godt i gang med å utarbeide en egen internhåndbok, som beskriver hvilken kompetanse og ferdigheter de vil at alle skal tilegne seg som FRIGO-ansatte.

Det er uttalt målsetting om en stadig kompetanseheving i staben, for eksempel ved at flest mulig skal ta minibussertifikat, slik at de skal være selvhjulpne og fleksible ved transport av ulike elevgrupper, og alle skal ha gjennomført godkjent sikkerhets- og livredningskurs.

Som del av arbeidet med internhåndbok var FRIGO i desember 2001 i gang med å utarbeide sikkerhetsprosedyrer for alle typer turer og friluftssarenaer. Som forberedelse av ansettelse av ny friluftsleder i 2002, utarbeides det i disse dager også opplæringsplaner for nyansatte – som i stor grad er en nedskrivning, systematisering og utvikling av de prosedyrer og opplegg man har brukt så langt. Alle fremtidig nyansatte skal få opplæring i alle typer turer i løpet av de første to ukene de er ansatte. Her blir de introdusert for de ulike turtyper,

hvilket utstyr man trenger på de ulike turene, hvor man drar når man skal på grottetur, beversafari, skøytetur på skogsvann og annet. De får opplæring i førstehjelp og livredning dersom de ikke allerede har sertifisert slike kurs. Friluftskoordinator deltar i tillegg sammen med friluftslederen på hans eller hennes første turer med elevene. Til sammen utgjør dette et internt kvalitetssikringsarbeid.

Tabell 2.1. En grov»oversikt over FRIGOs utstyr per 10.12.01

Vintersportstutstyr:

60 snøfjøl/snowboard

130 par ski med staver, hovedsaklig enkle langrennski + noen fjellski og noe alpint.

300 par skøyter

10 snowracere

Diverse enkle akebrett

Annet:

45 soveposer og mer enn 60 liggeunderlag

Sekker i forskjellige størrelser

Diverseklær og støvler i forskjellige størrelser

Stormkjøkken, primuser og bålpanner

Fiskeutstyr til sjø og vann

Sykler (15 like + diverse andre)

Klatreutstyr

Diverse telt og lavvoer + reinsdyrskinn

10 kanoer

4 pionerjoller på Bekkensten

Diverse spill og baller

Frem til sommeren 2001 hadde FRIGO egen fiskebåt – M/S Neptun. Denne båten har vært kommunens eiendom siden desember 1995, i kontinuerlig drift fra april til desember. En fast stilling over bydelens budsjett, har så langt vært knyttet til drift og vedlikehold av Neptun. Neptun har i disse fem årene betjent mellom 1000 og 1400 barn, ungdom og voksne fra de tre indre øst-bydelene hver sesong, ni måneder i året. I FRIGOs arbeid har Neptun og aktivitetene som springer ut av denne ressursen blitt meget sentrale og populære, og båten ble av de ansatte på FRIGO beskrevet både som senterets, og østkantens friluftsarbeids flaggskip.

Siden mai 2001 har Neptun ligget i dokk, og det er nå vedtatt at båten ikke lenger er i en slik forfatning at den skal være i FRIGOs tjeneste. Det stilles strenge krav til en båt som skal frakte så mange av byens skolebarn. Både ledelse og ansatte på FRIGO ser det imidlertid som svært viktig å opprettholde dette tilbudet. Slik FRIGO ser det handler dette også om å ha lære befolkningen å bruke disse nærområdene, som den jo på flere måter er avskåret fra å bruke på grunn av nåværende beliggende infrastruktur; vei, jernbane og havn.

FRIGO disponerer som det fremgår av tabellen over, en masse forskjellig tur- og transportutstyr. I tillegg har FRIGO hytte i Sørkedalen og landsted på Bekkensten med 20 overnattingsplasser, en tresnekke på 22 fot, en minibuss med plass til 17 personer, to biler med plass til 9 samt en bil med plass til seks personer. Totalt har disse en transportkapasitet på 40 personer. De fleste av friluftslederne har minibussertifikat. I tillegg til at de har kompetanse til selv å vedlikehold og reparere sine biler og busser. Dette gjør at FRIGO har en god, operativ og billig transportkapasitet. FRIGO kan dra på tur når de vil uavhengig av offent-

lig kommunikasjon, og de kan lett frakte med seg eller bringe ut tungt utstyr til de steder de til enhver tid skal på tur. Å ta med seg kano på buss er verken lett eller lov – og det at FRIGO har egen transport muliggjør at elever fra Oslo indre øst for eksempel kan dra på kanotur i Oslomarka i skoletiden.

2.3 Organisering og arbeidsmetode

Turgrupper og friluftsliv har vært en flittig brukt metode i barne- og ungdomsarbeidet i Norge. FRIGOs omfang, fleksibilitet, bredde og nedslagsfelt gjør imidlertid tiltaket unikt og potensielt interessant som modell for andre bydeler og kommuner i Norge. Vi vil i dette avsnittet prøve å trekke ut hovedessensen i FRIGOs virksomhet til en oversiktlig beskrivelse av særtrekk ved de arbeidsmetoder og samarbeidsformer som preger FRIGO.

I tillegg til utlån av friluftsutstyr til bydelens befolkning, er gjennomføringen av skole-samarbeidet FRIGOs største oppgave per i dag. Siden 1998 har FRIGO i gjennomsnitt gjennomført ni klasseturer per uke, og det jobber per januar 2002 fem friluftsledere pluss friluftskoordinator som planlegger og gjennomfører disse turene. I vinterhalvåret dreier dette seg i hovedsak om ski- og skøyteturer, mens det om sommeren er turer i skogen og på fjorden.

De siste tre–fire årene har FRIGO ukentlig hatt med elever fra skoler i indre Oslo øst ut på tur i skog og mark. Det sier seg selv at aktivitetene i stor grad bestemmes av sesong og værforhold, men det er en erklært målsetting for FRIGO å gjøre turene relevante til temaer som de enkelte klassene jobber med, for eksempel i naturfag. I tillegg sier FRIGO at de bevisst prøver å bruke turområder som skolene i ettertid kan komme seg til på egen hånd. Om vinteren går det mye i forskjellige skiaktiviteter og skøyter. Resten av året prøver FRIGO å ta i bruk kysten, fjorden og marka til en rekke forskjellige aktiviteter, alt fra grotteturer til tematurer som «livet i fjæra», eller tur til en av øyene i Oslofjorden.

Som sagt bestemmes turaktivitetene mye av årstid, vær og vind, samt av den enkelte friluftsleders ferdigheter og kompetanse, og klassenes eventuelle spesielle ønsker. For å konkretisere hva FRIGO tilbyr elevene, vil vi beskrive i litt mer detalj noen av FRIGOs turer og turaktiviteter. Beskrivelser av de ulike turtypene under er en forkortet versjon av turene slik de er beskrevet i FRIGOs internhåndbok..

Grottetur: er en tur FRIGO mener passer for barneskolettrinnet. FRIGO tar ofte eleven med til Gaustadgruven ved Sognsvann, eller på langtur til gruvene ved Spro på Nesodden. Klassene tar seg til gruvene enten med T-bane eller ved at FRIGO kjører hele klassen ut. Uansett må elevene gå et stykke for å komme frem til grotten. Vel fremme gir FRIGO informasjon om dagen, hva som skal skje, hvilke sikkerhetsforanstaltninger som er nødvendige og annet. Deretter tar friluftslederen med seg fem og fem elever inn i grotten, alle med egne lykter. Elevene skal få anledning til å kjenne litt på mørket og alle lydene, før friluftsleder forteller litt om grottens historie. Når alle som har lyst har vært inne i grotten, blir det som på alle FRIGO-turer tent bål (om mulig). Elevene deltar i sanking av passende ved, og lærer litt om ulike båltyper og hvordan man tenner bål på ulike måter avhengig av om veden er våt eller tør, om det er snø eller barmark og så videre. De blir instruert i hvordan de skal slukke bålet og rydde opp etter seg. På denne måten overføres holdninger og verdier

til det å ferdes i friluftsområder. FRIGO tar alltid med seg grillpølser (kalkun), ekstra lomper og annet slik at alle skal kunne få i seg litt varm mat selv om de har glemt å ta med sin egen.

Aktivitetsdag med kanopadling: Dette er en tur FRIGO anser passer fra 4. til 6 klasse. De drar til Ulsrudvann i Østmarka. Klassene må også her påregne å ta T-banen, men FRIGO kan enkelte dager kjøre inn hele klasser avhengig av transportkapasiteten den dagen. FRIGO tar med seg kanoer, årer, flytevester, kanotraller, kniver, tau, ved, håver, luper, akvarier og førstehjelpsutstyr, samt grillpølser. Elevene er via lærer bedt om å ha på seg vindtette klær, eventuelt regntøy og gummistøvler og sekk med ekstra genser. De får også lov til å ta med egen kniv. De må ta med mat (grillmat) og minst en halv liter drikke.

Oppskriften for denne aktivitetsdagen er fri aktivitet. Fra basen ved bålet kan elevene utforske skogen rundt, de kan drive enkel klatring ned de små svabergene (FRIGO henger ut tau), de kan sparke fotball og utforske hva som finnes i vannet med håver, luper og akvarier. Turen varer om lag tre timer, og alle elevene får muligheter til en liten kanotur sammen med en voksen eller alene (aldersbestemt). FRIGO har med seg to til seks kanoer.

Kart og kompass: Denne turen passer fra 5. til 7. klasse. Her drar de til FRIGOs hytte på Bekkensten, og FRIGO både henter og bringer hele klassen. FRIGO har med seg kart og o-poster, premier og førstehjelpsutstyr. Elevene skal ta med seg tette klær, eventuelt regntøy og gummistøvler, og sekk med ekstra genser, matpakke og minst en halv liter drikke. FRIGO har et eget og erfaringsmessig godt opplegg for å lære elevene å orientere etter kart og kompass, basert på lek, hvor det er umulig å løpe seg bort. FRIGO bruker skattejakt og karttegnstafett som innlæringsmetode og starter med en enkel stjerneorientering. Turen varer i om lag 3,5 timer.

Skogstur (eventuelt som «indianerdag»): Denne type tur passer til alt fra 1. til 7. klasse, og foregår i området rundt Ulsrudvann og Nøklevann i Østmarka eller Sognsvann i Nordmarka. Som vanlig må klassen ta T-bane dersom FRIGO ikke har kapasitet til å frakte hele klassen. FRIGO tar med kniver, ved, eventuelt stormkjøkken, tau, presenning og førstehjelpsutstyr, samt grillpølse (kalkun) til barn som har glemt grillmat. Elevene skal stille med vindtette klær, eventuelt regntøy og gummistøvler, og sekk med ekstra genser, samt grillmat og minst en halv liter drikke. Dette er en fleksibel dag med fri aktivitet, leker eller selvvalgte tema etter klassens ønsker. FRIGO sørger for å velge egnet leirplass, og drar i gang leker og eventuelt andre aktiviteter – hva med for eksempel en indianerdag? FRIGO har med krigsmaling til små fjes. De finner et spennende område som krever utforskning av elevene. Eleven vil få låne kniver slik at de kan spikke sine egne grillspyd, og eventuelt pil og bue, spyd og andre spennende ting. Turen varer om lag 3 timer.

Livet i en innsjø: Dette er en tur FRIGO mener passer for 3. til 6 klasse, og de drar til Svartkulp (øst for Sognsvann) eller Ulsrudvann. Klassen må ta T-bane dersom ikke FRIGO har kapasitet til å frakte hele klassen. Uansett må elevene gå et stykke til fots for å komme frem. FRIGO tar med håver, luper, vannkikkerter, akvarium, bøker, ved, kniver og førstehjelpsutstyr, samt ekstra pakke med grillpølse til de som har glemt å ta med grillmat. Eleven skal som vanlig stille med vindtette klær, eventuelt regntøy og gummistøvler, og sekk med ekstra genser. De kan også gjerne ta med seg kniv., samt grillmat og minst en halv liter vann. Dette er et opplegg som FRIGO har erfaring for er lett å integrere i naturfagundervisningen. Her kan elevene ta bakken, og maurtuer med mer nærmere i øyesyn. Området tillater ekspedisjoner og fri lek når vannet og området rundt er ferdig utforsket. Dersom elevene

har planer om å ta med seg fangsten hjem, , må de ta med seg egne glass. Turen varer i 3 timer.

FRIGOs skolesamarbeid dreier seg generelt om at FRIGO er et kompetansesenter for skolene i bydelene i Oslo indre øst for å arrangere og legge til rette for friluftaktiviteter for skolene. I tillegg til de turene FRIGO arrangerer, bistår de skolene ved å låne dem utstyr, tilby dem turopplegg, gi dem råd og veiledning og tilby dem kurs i for eksempel snowboard.

FRIGOs skolesamarbeid kan deles i to; det de har for barneskolene, elever fra 1. til og med 7. klasse,³ og det de har med ungdomsskoleelever fra 8. til og med 10. klasse.⁴ Fra skolesamarbeidet startet opp i 1998 og til og med skoleåret 1999/2000, hadde hver klasse 2–3 turer med FRIGO i løpet av skoleåret – i sum om lag 220 klasseturer og over 5000 turbarn i året. FRIGO sier på sine nettsider (www.frigo.no) at de har om lag 7000 turbarn i året, dersom de summerer antall elever som deltar på alle skoleturene og hvert barn og hver ungdom som er med på turer og aktiviteter om ettermiddagen og i skoleferiene – uavhengig om de er med flere ganger eller ikke.

FRIGO-turene ble frem til 2000 fordelt slik at klassene på hver skole fikk omtrent like mange turer per år. Endringen fra høsten 2000 innebærer at ikke alle klassetrinn har tur-opplegg i regi av FRIGO hvert år, men derimot utvalgte klassetrinn; 3. og 4. klasse fra småskoletrinnet, og 6. og 7. klasse fra mellomtrinnet. På ungdomsskolenivå ble det ikke foretatt en slik prioritering. Bakgrunnen for denne endringen var at FRIGO vurderte dette som en hensiktsmessig og nødvendig prioritering av egne ressurser. FRIGO opplevde at lærere og elever hadde opparbeidet seg en høy generell friluftskompetanse, og at tiden derfor var inne til å utvide og utvikle repertoaret noe. Hensikten med prioriteringen er å kunne tilby hver klasse et utvidet og mer skreddersydd opplegg, som i større grad skal tilpasses undervisningen i ulike fag (for eksempel naturfag, o-fag, geografi, historie og kroppsøving), noe som krever mer FRIGO-ressurser på den enkelte klasse. Forutsetningen for å kunne foreta

Tabell 2.2 Antall turer og turdeltakere på FRIGOs skoleturer 2000 og 2001

	2000		2001	
	Antall deltakere	Antall turer	Antall deltakere	Antall turer
Januar	431	24	471	25
Februar	363	21	275	20
Mars	416	23	470	25
April	248	14	244	11
Mai	311	21	442	22
Juni	270	16	388	17
Juli	0	0	0	0
August	0	0	16	1
September	415	25	453	26
Oktober	332	19	608	28
November	495	26	665	40
Desember	208	9	241	10
Totalt	3489	198	3090	225

³ Vahl, Gamlebyen, Tøyen, Kampen, Vålerenga, Møllergata og Grünerløkka.

⁴ Jordal og Hersleb.

en slik økning i intensitet overfor den enkelte klasse, har for FRIGO vært en reduksjon i generell kapasitet, med det resultat at noen klassetrinn ikke har FRIGO-tilbud. I tillegg var endringen ønsket av de FRIGO-ansatte, fordi den innebærer at de til enhver tid har kontakt med litt færre klasser slik at de har bedre muligheter til å bli kjent med elever og lærere, noe som for friluftslederne er en motivasjon i seg selv, og en forutsetning for godt tilrettelagte og individuelle tiltak overfor den enkelte klasse og elev.

Hvordan jobber de?

Om sommeren og i forbindelse med juleferien legger FRIGO planer for kommende halvår, og for hvordan de praktisk skal disponere sine ressurser på best mulig måte. I tillegg har de planleggingsmøter hver mandag, hvor alle friluftslederne samt daglig leder og friluftskordinator deltar. Her går de gjennom ukens turer, hvem som skal hvor, hvilket utstyr som trengs og hvilke transportmåter det er behov for. På disse møtene går man også gjennom de sikkerhetsforanstaltninger som er nødvendige på den enkelte tur, både som forberedelse av turen, og som konkrete tiltak under turen. Her finner man også erstatningsløsninger dersom det er fravær blant friluftslederne. Daglig leder og koordinator stepper inn som vikarer for friluftslederne hvis det er nødvendig.

Friluftslederne sender i begynnelsen av semesteret en plan til skolene hvor det står hvilke klasser som skal hvor på de ulike FRIGO-dagene. Her oppfordres lærerne til å komme med tilbakemeldinger, og ikke minst rapportere dersom de ønsker endringer av planene. Hver skole har sin på forhånd oppsatte FRIGO-dag, og hver skole har sin faste friluftsleder. På torsdager er det FRIGO-dag på Vålerenga skole, og da er det enten 3., 4., 6. eller 7.klassene som drar på tur med FRIGO. Tirsdager er det Kampen-elevene som er ute på tur med en annen av friluftslederne på FRIGO Samarbeidet mellom FRIGO og lærerne varierer veldig både i innhold, intensitet og kvalitet, men kan være ganske aktivt *når* de er på tur. Forberedelser av selve turen har de gjort litt hver på sin kant. Den enkelte skole (ved rektor) har skrevet under en samarbeidskontrakt med friluftslederne ved sin skole, men det er ikke skrevet noen avtale som forplikter den enkelte klasselærer og FRIGO. Det er selvfølgelig store variasjoner når det gjelder i hvilken grad lærerne overlater initiativ og ansvar til FRIGO i forhold til disiplin og organiseringen av elevene, og det praktiske opplegget rundt de aktivitetene de foretar seg der de er. Noen av lærerne trekker seg mye tilbake og overlater scenen til FRIGO, mens andre forholder seg eksplisitt til enkeltelever som trenger mer oppfølging, og atter andre er mer deltakende i de aktiviteter og gjøremål som foregår etter hvert. FRIGO tar seg mye av det pedagogiske rundt organiseringen av elevene og aktiviseringen av dem og instruksjoner i forhold til det de skal gjøre. Vi kommer tilbake til dette i neste kapittel, og da med oppmerksomhet på hva lærerne mener om denne delen av samarbeidet.

I tillegg til å tilby skolene turer, turopplegg, kurs og lån av utstyr, har FRIGO også etablert et mer spesialisert pedagogisk opplegg som del av skolesamarbeidet. Dette innebærer at friluftsledere fra FRIGO underviser faste grupper/klasser, både på barne- og ungdomstrinnet. De leder mottaksklasser, som er mindre klasser med elever som har vært kort tid i Norge. I tillegg har FRIGO opplegg for spesialklasser bestående av elever med konsentrasjons- og adferdsvansker på ungdomstrinnene. FRIGO arbeider med de faste gruppene/klassene etter de samme pedagogiske prinsipper som undervisningen ellers – bortsett fra at

FRIGO tar eleven ut av klasserommet. FRIGO formulerer også kunnskapsmål, ferdighetsmål, holdningsmål og opplevelsesmål for disse gruppene, både for den enkelte time/tur og for halvåret som sådan. Også denne delen av samarbeidet kommer vi tilbake til i kapittel 3.

Bakgrunnen for denne delen av samarbeidet, er en felles forståelse mellom FRIGO og skolene om at friluftsliv er en god metode for språkopplæring av innvandrere, basert på erfaring om at konkrete aktiviteter gir eleven muligheter til å knytte teori og språk sammen. En håndfast virkelighet gir mulighet for det i mye større grad enn det som er mulig å få til innenfor klasserommets fire vegger. FRIGO mener i tillegg å ha erfaring for at fysiske og mer praktiske aktiviteter ikke kan undervurderes som metode overfor elever med ADHD i skolen. FRIGO sier at deres erfaring er at elever som til vanlig blir tapere i skolen ofte blir vinnere når de er på tur med FRIGO, samtidig som de også faktisk lærer noe. Dette er et aspekt ved FRIGOs skolesamarbeid som imøtekommer målsettingen om å være et forebyggende tiltak rettet mot risikogrupper og rus og kriminalitet. Taperne i skolen er regnet som risikogruppe i forhold til rekruttering både til rus og kriminelle miljøer.

2.4 FRIGOs samarbeidspartnere

Dette notatet tar spesielt for seg FRIGOs skolesamarbeid, og de tiltak FRIGO iverksetter overfor de i alt ni skolene som er med i samarbeidet. Men FRIGO samarbeider med mange andre tiltak og fagsentre i bydelen Og nettopp bredden i nettverket er av stor betydning for det tilbudet FRIGO gir til skolene, ikke minst hva de får ut av de ressursene de disponerer.

FRIGO som organisasjon har et nødvendig og omfattende samarbeid med en rekke ulike instanser, i første rekke skolene og fritidstiltak i bydelene. FRIGO samarbeider aktivt med fritidstiltakene Jordal fritidsklubb, Vålerenga aktivitetshus, Gamle Oslo aktivitetshus, RIVERSIDE ungdomshus og Miljøarbeiderteamet i Gamle Oslo. Dette er til en viss grad et formalisert og forpliktende samarbeid partene imellom, basert på halvårsplaner utarbeidet av FRIGO, i samarbeid med skolene etter behov. Dette gjelder også overfor barnevernet, spesielt etter omorganiseringen i bydelen . I tillegg kommer et nett av partnere med vedlikehold og utbedringsarbeid innen FRIGO i bytte mot turer eller lån av utstyr, biler og landsted. Her inngår diverse sysselsettingstiltak for innvandrere og praksisrettet skole for ungdom. De samarbeider med ALFA, SolSøm og PRIGO⁵, et samarbeid som i stor grad innebærer bytte av varer og tjenester. Opplæringstiltakene Alfa og SolSøm er under Servicekontoret i Gamle Oslo, og utfører arbeidsoppgaver i bytte mot turer og lån av landstedet Bekkensten. Med Friluftsetaten og Park og Idrett har FRIGO et forpliktende samarbeid angående anlegget på Rudolf Nilsens plass og nærområdet rundt. I tillegg har FRIGO to kontrakter med etaten om leie av henholdsvis landstedet Bekkensten ved Bunnefjorden og Sagstua i Sørkedalen. Skøytebanen er nå drevet av ungdom elleve timer i døgnet, gjennom bruk av sivilarbeidere, ungdom på praksisplass og unge arbeidstakere på timebetaling. Dette er i tråd med målsetningen for arbeidet og fører til god ressursutnyttelse. FRIGO samarbeider i tillegg

⁵ ALFA er et sysselsettingstilbud for menn, SolSøm et tilsvarende for kvinner, mens PRIGO er et alternativt undervisningstilbud ved Hersleb skole.

aktivt både med barnevern, omsorgsstasjoner, kriminalomsorg i frihet, konfliktrådene, arbeidskontor, skoler og siviltenesteadministrasjonen (By Pass).

For i større grad å nå målsetningene for senteret har FRIGO spesielt det siste året, også sett det som viktig å jobbe i med foreldre, lærere og miljøarbeidere på andre tiltak, for å gi dem nødvendig informasjon og kompetanse til å kunne støtte opp under det arbeidet FRIGO bedriver overfor barn og ungdom i friluft. Som en del av dette deltar FRIGO på foreldremøter, lærersamlinger og holder kurs. Det handler i stor grad om helt grunnleggende ferdigheter i forhold til å skulle ferdes i friluft, sommer som vinter. FRIGO ser på dette nye arbeidet som en viktig forutsetning i måloppnåelsen.

2.5 Kostnadsbestemmelse

Prosjektets referansegruppe ga tidlig uttrykk for at de svært gjerne ville ha en oversikt over hva FRIGOs skolesamarbeid koster, for på den måten å anslå hva skolene faktisk sparer på sitt samarbeid med FRIGO. På bakgrunn av regnskapsoversikter for 2001, og budsjettforslaget for 2002, har vi i samarbeid med FRIGOs ledelse utarbeidet overslag over FRIGOs forventede utgifter for 2002, under forutsetning av dagens aktivitetsnivå. I kapittel 4 vil vi i tillegg presentere beregninger av hva en fortsettelse av skolesamarbeidet med dagens aktivitetsnivå, vil koste bydelen og skolene/skoleetaten, gitt ulike fordelingsmodeller.

FRIGOs virksomhet blir av daglig leder delt inn i følgende tre hovedkategorier; skolesamarbeidet, gruppetilbudet, utstyrlageret.

Innenfor disse kategoriene skjuler det seg en rekke underkategorier, men vi har for denne rapportens formål kun valgt å skille mellom lønns- og driftsutgifter innenfor hver kategori. Når det gjelder lønnsutgifter, er disse beregnet med utgangspunkt i kr. 300 000 per årsverk. I denne sammenheng er det også på sin plass å legge til at det er de samme personene som jobber med både gruppene og skolene, i tillegg til at FRIGO har noen deltidsansatte som kun jobber med gruppene på kveldstid og i helger.

Per oktober 2001 ligger FRIGO i henhold til daglig leder an til å gå i balanse i forhold til årets budsjett, og tallene nedenfor antas dermed som realistiske med tanke på videre drift.

Utstyrlageret:

Lønn: 1 stilling / Kr. 300 000

Drift: Kr. 200 000. Dette innbefatter vedlikehold og erstatning/supplering av utstyrlageret. Kostnadene med å bygge opp utstyrlageret er derfor ikke med i dette regnestykket. Utgifter i forbindelse med vedlikehold av minibussen og bilene ligger bakt inn i tallene på driftssiden under skolesamarbeidet og gruppevirksomheten.

Skolesamarbeidet:

Lønn: 4,6 stillinger / Kr. 1 380 000

Drift: 740 000

Gruppevirksomheten:

Lønn: 2,8 stillinger / Kr. 840 000

Drift: 740 000 Årsaken til at dette tallet er høyere enn tallet på skolesamarbeidet i forhold til antall stillinger, er at kostnadene reelt sett er høyere per tur med gruppene enn med skoleklassene. Dette har å gjøre med type aktiviteter og utgifter i forbindelse med helgeturer og turer i skoleferiene)

Sum lønn: 2 520 000

Gitt kostnadene over har daglig leder presentert følgende kostnadsbestemmelse av skolesamarbeidet for 2002.

Lønn 4,6 årsverk	1 380 000,-
Drift	740 000,-
Materialforvalter, lønn	300 000,-
Vedlikehold, utstyr	200 000,-
Totalt	2 620 000,-

På bakgrunn av disse tallene, er prisen per skoletur 832 kroner⁶. Dersom hver skole drar på tur en gang i uka i 35 uker, vil FRIGOs aktivitetstilbud til den enkelte skole koste 291 000 kroner.

2.6 Sammenfatning

Kapittel 2 er en gjennomgang av FRIGO slik senteret er bemannet og utstyrt senhøstes 2001, og slik de organiserer sin kompetanse og materielle resurser internt og i samarbeidet med eksterne samarbeidspartnere, med fokus på skolesamarbeidet. Samarbeidet mellom skole- ne og FRIGO startet høsten 1998, og per desember 2001 er sju barneskoler og to ungdoms- skoler med.

Skolesamarbeidet har av FRIGOs egne ansatte hele tiden vært gjenstand for evalueringer og utvikling, noe som igjen har ført til at opplegget hele tiden har endret seg. Endringer har vært foretatt både som resultat av kunnskap fra systematiske oversikter over hva man gjør, og av mer tilfeldige ting som at friluftsledere og andre ansatte kommer og går. Tilbudene til skolene har variert fra år til år etter hvert som FRIGO har fått mer utstyr, etter som nye friluftsledere med nye og andre ideer kommer til, og etter som man videreutvikler egne metoder og logistikk. Frem til våren 2000 fikk for eksempel alle klassene tilbud om en – to turer per skoleår. Fra og med høsten 2000 endret FRIGO dette, så nå er det kun om lag halvparten av klassene (3, 4., 6. og 7.) som hver seg er ment å skulle få et mer intensivt og bedre tilpasset turtilbud enn før. Vi har ikke i dette kapittelet vurdert hvorvidt FRIGO

⁶ Denne stykkprisen er fremkommet på bakgrunn av at FRIGO vil gjennomføre anslagsvis 315 skoleturer i 2002. Dette er muligens noen høyt på bakgrunn av at de faktiske antall turer for 2001 var 225, men ikke desto mindre er det 315 turer per år som brukes i de videre kostnadsberegningene her og i kapittel 4.

oppnår denne målsettingen, men i neste kapittel vil vi på bakgrunn av spørreundersøkelsen blant lærerne diskutere deres oppfatninger av denne endringen.

Når det gjelder FRIGOs samarbeids- og organisasjonsmetodikk preges denne av en fleksibel bruk av de interne ressursene, og et noe varierende samarbeid med skolene. For oss ser det ut til at den interne organisering og bruk av ressurser på FRIGO er bra, men at de kan få mer stabilitet dersom samarbeidet med den enkelte lærer og skoleledelse formaliseres, for eksempel gjennom bruk av ulike typer kontrakter. Poenget er å ansvarliggjøre og forankre avtaler blant lærere og i ledelsen ved den enkelte skole.

Friluftsfaglig kompetanse har mange elementer. FRIGOs friluftsfaglige kompetanse ligger slik vi har erfart den i en kombinasjon av idrettsfaglige, friluftsfaglige og pedagogiske ferdigheter og erfaringer. I tillegg vedlikeholder og administrerer FRIGO sitt utstyrslager, sine transportmidler og hytter på en slik måte at de kan bruke nesten daglig året rundt. Et helt sentralt element i FRIGOs friluftsfaglige kompetanse er deres pedagogiske kunnskaper og selvfølelse i forhold til å organisere og aktivisere elever ute i skog og mark – en slags friluftsel eller utendørspedagogikk.

3 Ulike brukeres vurderinger av FRIGO

Målsettingen med skolesamarbeidet er slik FRIGO selv beskriver det å gi friluftskompetanse til barn og ungdom som bor i en bydel uten fysisk tilgang til marka eller fjorden. FRIGO vil med sine aktivitetstilbud gjøre lærere og elever i bydelen kjent med ulike friluftsansaer, lære dem hvordan man kommer seg dit, og hva man kan bruke de ulike ansaene til (Rapporteringsskjema Handlingsprogrammet 2000). FRIGO ønsker at deltakerne på denne måten skal utvikle friluftsferdigheter, oppleve fellesskap og moro, tilføre dem kunnskap og holdninger til friluftsliv, og på den måten gi dem både gode mestrings- og fellesskapsopplevelser.

Sentrale elementer i en vurdering av verdien av samarbeidet mellom FRIGO og skolene, er hvorvidt FRIGO med sitt utstyr og sin kompetanse, samarbeids- og organisasjonsmetodikk greier å gjøre lærere og elever i bydelen(e) kjent med ulike friluftsansaer, hvordan man kommer seg dit, og hva man kan bruke de ulike stedene til. Dette er alle målsettinger for FRIGOs virksomhet. Lærernes erfaringer med det konkrete samarbeidet med FRIGO før, under og etter turer, og hva de synes om det tilbud og den kompetanse FRIGO representerer, er etter vår mening helt avgjørende kunnskap i en slik vurdering. Rektorenes vurderinger av fordelene og hensiktsmessigheten i samarbeidet hører også etter vår mening med i en slik totalvurdering. Vi laget derfor et kort spørreskjema som vi sendte til alle lærerne ved de samarbeidende skolene som i perioden 1998–2002 har samarbeidet med FRIGO.⁷

Vi vil på de kommende sidene presentere resultatene fra denne spørreundersøkelsen blant lærerne, supplert med synspunkter rektorene ga i telefonintervjuer med oss. Synes lærerne (og skolens ledelse og elever) at de utvikler nye ferdigheter som følge av den kontakten de har med FRIGO? Tror lærerne at eleven har det gøy og opplever fellesskap, på andre måter enn de til daglig gjør på skolen? Får elever og lærere økt sin kunnskap om friluftsliv? Greier FRIGO å legge forholdene slik til rette at turene gir elevene gode mestringsopplevelser? Hva tilfører FRIGO lærere og elever, og hvilke fordeler og ulemper ligger i dette samarbeidet slik det er beskrevet i kapittel 2 og slik lærerne erfarer det (kapittel 3)? I tillegg vil vi supplere med egne inntrykk fra den turen vi deltok på.

Av de i alt 295 spørreskjemaene vi sendte til skolene, var det 128 som ble returnert til oss, åtte av dem var fylt ut av fagteam i fellesskap (ved ungdomsskolene), mens resten ble besvart av enkeltlærere. 85 kvinnelige og 24 mannlige lærere svarte på skjemaene, de fleste (73 prosent) hadde på utfyllingstidspunktet (oktober 2001) deltatt på mellom en og fire turer med FRIGO både skoleåret 2000/2001 og høsten 2001. De aller fleste av lærerne jobbet i barneskolen (80 prosent), mens knapt 16 prosent jobbet på ungdomsskole.

⁷ For flere detaljer rundt denne delen av datainnsamlingen viser vi til kapittel 1.3.

3.1 Kompetanse

Vi stilte lærerne spørsmål som gikk på deres vurdering av friluftsledernes og FRIGOs kompetanse og FRIGOs tilbud? 93 prosent mente FRIGOs kompetanse var viktig for dem som lærere og for skolen. Enda flere (94 prosent) mente at FRIGOs aktivitetstilbud var viktig. Lærerne begrunner dette med at kompetanse her dreier seg om alt fra å vite hvor man skal dra, til å finne det man leter etter. De færreste lærere vil for eksempel kunne ta med seg klassen på grottetur til Sognsvann eller kanotur i Akerselva, rett og slett fordi de verken mestrer utstyret eller de ferdigheter som skal til for å rettlede og organisere elevene på en riktig måte. De FRIGO-ansatte vet at de tilfredsstiller nettopp disse viktige forutsetningene for at alle skal få positivt utbytte av denne typen turer. Dette gir dem en sikkerhet og autoritet i forhold til elevene som de færreste lærere er i stand til å få til i slike situasjoner. En av lærerne sa at dette bidrar til at flere av elevene tør å utfolde seg, tør å strekke seg litt, og som kanskje nettopp derfor får fine turopplevelser.

At FRIGOs ulike aktivitetstilbud er viktige for lærere og skole, blir utdypet av en av lærerne. Hun sier at de ulike klassetrinnes lærerteam neppe ville hatt muligheter til å tilby den bredden i turopplevelser som FRIGO kan. De tar klassene med på alt fra båttur til skogstur, de mestrer alt fra kano til fjellklatring, og de har erfaring og pedagogisk innsikt nok til å greie å holde orden på halve og hele klasser mens de holder på med disse aktivitetene. At tilbudet favner såpass vidt gjør at også de mest spenningsøkende elevene utfordres på FRIGOs turer. At klassen utfordres og gjør ting i nye omgivelser beskrives av lærere som å virke sammensveisende på elevgruppene. Selv deltok jeg på en tur med tredjeklassinger, på årets første virkelige vinterdag. Noen av elevene var ikke helt forberedt rent utstyrmessig på hva dette innebar, og opplevde kort tid etter ankomst til leirplassen at de både var blitt våte og kalde. Friluftslederen tente opp bål ganske umiddelbart, samtidig som han fortalte hvilken type bål dette var, etter at de fleste av ungene hadde deltatt i innsamling av oppfyringsved. Men å varme seg på bålet var ikke tilstrekkelig for at en av elevene skulle greie å holde varmen, så derfor startet de to lærerne raskt med å finne ut av hvem som hadde varme ekstra sokker med. Flere av elevene ble engasjerte i hvor grusomt det er å ha kalde tær, og viste stor omsorg for den som var kald. Etter kort stund var sokker lånt bort med avtale om avlevering neste dag, og små kalde bein hadde det litt bedre. I slike situasjoner viser elevene frem nye sider ved at for eksempel stille og tafatte gutter legges merke til fordi det nettopp var en av *dem* som både har med ekstra sokker og ketchup nok til alle.

3.2 Tilbud

Nettopp aspektet knyttet til samhold og felles opplevelser gjør at noen klasser, kanskje spesielt småskoleklassene, har lyst til at hele klassen skal dra sammen på tur. Det er flere måter å ordne dette på, men lærere uttrykte at de skulle ønske at dersom FRIGO skal erstatte båten Neptun med en ny, at dette blir en båt som er stor nok til en hel klasse. Også for ungdomsklasser er det et poeng å kunne dra sammen, men dette er vanskelig fordi FRIGOs biler ikke har tilstrekkelig plass.

Lærerne i vår spørreundersøkelse ble også spurt om hva de vurderte som de viktigste fordelene med samarbeidet mellom FRIGO og dem selv og deres skole. Som vi ser av tabellen under (3.2), betoner de fleste det faktum at FRIGO disponerer utstyr av forskjellig slag som skolen ikke har, eller har ressurser til å skaffe seg. FRIGO disponerer skøyter, ski, sykler, snowboard, slalomski, lykter, soveposer, kniver, klatretau, bil, båt, kanoer, soveposer, liggeunderlag med mer. Dette er utstyr som er dyrt i anskaffelse, men FRIGO har grunnet sitt nettverk, gode kontakter og rykte i byen, fått mye av utstyret gratis. I tillegg tar utstyret mye plass. Det kanskje viktigste poenget i forhold til hvor krevende et slikt utstyrlager er, er logistikken rundt oppbevaring og utlån, samt vedlikehold av utstyret (alt fra smøring av sykkelkjeder, mekking av bilmotor, til lapping av kano). Verdien av et slikt utstyrlager ligger nettopp i at det er vedlikeholdt og velholdt, at det virker, er trygt å bruke, og ikke minst at det skal vare over tid. Dette er ferdigheter og kompetanse som lærere understreker at FRIGO er i besittelse av, og ivaretar på en utmerket måte, og som skolene dermed drar stor nytte av. De fleste vi har snakket med tror ikke et slikt utstyrlager lar seg forene med skolenes trange budsjetttrammer og knallharde prioritering av utgiftposter.

Noen av lærerne understreket viktigheten av at utstyret virket som forutsetning for et vellykket turopplegg. Med FRIGO vet både lærere og elever at de kommer til et sted som egner seg og hvor utstyret virker. De finner veien – og vil garantert få fyr på bålet – uansett vær!

I forbindelse med at FRIGO la om organiseringen av skoletilbudet i fjor slik at færre klassetrinn tilbys tur hvert år, men flere og mer varierte turer enn før (som beskrevet i kapittel 2), var det relevant å be om lærernes vurderinger av dette. På spørsmål om hva de opplever som eventuelle ulemper ved samarbeidet, var det nesten halvparten av lærerne som mente at alle klassetrinnene burde få tilbud om FRIGO-turer hvert år. Ikke desto mindre mener 32 prosent at omprioriteringen for så vidt var riktig av FRIGO, men lærerne (i alle fall vel 47 prosent av dem) ville gjerne at alle klassetrinn skal få tilbud om FRIGO-turer. Dette tror vi blant annet kan være et uttrykk for at lærerne opplever at de selv ikke kommer seg ut med elevene sine på egen hånd, og kanskje er det elevene som etterspør og etterlyser FRIGO? Eller kanskje er det først og fremst bekvemmelighetshensyn som ligger bak – det er så velsignet mye enklere å dra på tur når FRIGO tar seg av alt det praktiske, og det heller ikke koster noe verken for skole eller elever/foreldre.

Ellers var det også noen av lærerne (knappt 10 prosent) som mente at samarbeidet slik det i dag er organisert, gir små muligheter til spontanturer – og at flere av lærerne muligens dermed uttrykker et ønske om i større grad å ha muligheter til nettopp det. Det kan i den anledning være verdt å merke seg at hele 22 prosent av lærerne mente at å prioritere enkelte

Tabell 3.1 Andelen lærere som mener de og deres skole har følgende fordeler av sitt samarbeid med FRIGO

	Prosent	Absolutte tall
FRIGO-samarbeidet representerer store besparelser for skolen	?	?
De har den nødvendige friluftsfaglige kompetansen	3	4
De har de nødvendige tidsressursene	1	1
De har det utstyr som skolene ikke har ressurser til	10	12
Flere (mer enn to) svar	3	99
Totalt	97	116

klassetrinn ikke har vært en riktig prioritering. Hvilke erfaringer og ønsker som her ligger bak, vet vi ikke, men vi antar at dette betyr at noen mener det er bedre at alle får litt hvert år enn at noen ikke får noe i det hele tatt. Siden det er kort tid siden omleggingen, lurer det sikkert en frykt for at man igjen kan finne på å endre på hvilke klassetrinn som skal få turt-
ilbud, og dermed at en selv og klassen vil falle mellom alle stoler ved at deres klassetrinn heller ikke denne gangen var blant de utvalgte!

FRIGO har begrunnet prioriteringen med at elever og lærere etter hvert som de alle hadde erfaringer med FRIGO, trengte nye og større utfordringer, og at det igjen ville kreve mer av FRIGO, blant annet når det gjelder fordelingen av utstyr til de ulike turene. For å få dette til har altså FRIGO valgt å redusere antall klasser som får tur hvert år ved den enkelte skole. I tillegg til at prioriteringen muligens har en ressurside, understreker friluftslederne at færre klasser gir et større pedagogisk og sosialt utbytte både for dem selv og klassene, ved at

Tabell 3.2 Lærernes synspunkter på FRIGOs prioritering av færre klassetrinn

	Prosent	Absolutte tall
Ja	33	39
Nei	23	28
Ikke sikker	40	47
Totalt	95	114

Spørsmål FRIGO har valgt å konsentrere sin ressursbruk mot færre klassetrinn per skole, men med flere turer per klasse enn tidligere. Formålet er å oppnå bedre kontakt og kvalitet på sitt arbeid. Er dette etter din mening en riktig prioritering?

Tabell 3.3 Andelen lærere som sier de har lånt FRIGO-utstyr til egne turer

	Prosent	Absolutte tall
Ja	65	78
Nei	31	37
Totalt	96	115

Tabell 3.4. Lærernes vurdering av om hvorvidt de oftere tar med seg klassen på egne turer nå enn før

	Prosent	Absolutte tall
Ja	38	45
Nei	34	41
Ikke sikker	23	27
Totalt	94	113

Tabel 3.5 Lærernes vurdering av om hvorvidt FRIGOs utstyr er en forutsetning for at de har tatt med seg klassen på egne turer eller ikke

	Prosent	Absolutte tall
Ja	71	85
Nei	13	15
Ikke sikker	12	14
Totalt	95	114

de lærer elever og lærere å kjenne, og slik bedre er i stand til å ta hensyn til individer og grupper i tilrettelegging og gjennomføringen av turene.

Lærerne samarbeider altså med FRIGO for å komme seg ut på tur, ved at FRIGO tilbyr et opplegg som lærerne forholder seg til og kan komme med innspill til, og ved at FRIGO står for den praktiske organiseringen av turene og selv deltar med minst en friluftsleder. I tillegg tilbyr FRIGO det meste av sitt utstyr til utlån for lærere og skoler som selv ønsker å ta med seg elever på egne turer. 65 prosent av lærerne rapporterer at de har lånt utstyr til egne turer, mens 31 prosent rapporterer at de ikke har gjort det. 38 prosent av lærerne sier de drar oftere ut på tur med elevene som følge av sin kontakt med FRIGO, mens nesten like mange sier at de ikke drar oftere på tur på egen hånd som følge av kontakten med FRIGO (34 prosent). Vi vet imidlertid ikke hvor mange av disse siste lærerne som overhodet drar på tur uten FRIGO. Om disse tallene skal betraktes som indikator på suksess vil vi diskutere nærmere i kapittel 4. Her nøyer vi oss med å påpeke FRIGOs målsetting om at deres kontakt og skolesamarbeid skal gjøre skole og lærere i samarbeid med elevene bedre i stand til å dra på turer og drive med ulike typer friluftaktiviteter.

Hele 70 prosent av de lærerne som sier de drar oftere på tur på egen hånd med klassen som følge av sin kontakt og samarbeid med FRIGO, hevder at FRIGOs utstyr er en forutsetning for at de kan gjøre nettopp det. 13 prosent av lærerne tar disse turene med eget utstyr, uten at vi vet om det er fordi skolen disponerer nødvendig utstyr, om elevene har det selv eller om de drar på turer som ikke fordrer slikt utstyr. En av lærerne fortalte oss at et positivt biprodukt av kontakten med FRIGO, var at hun og hennes kolleger var blitt bedre kjent i sitt eget nærmiljø, i parkene, og at de var blitt flinkere til å benytte seg av de muligheter disse nærområdene representerer som lærings- og opplevelsesheter for elevene. Slik sett mente hun at FRIGO har betydning også utover den rent friluftsfaglige målsettingen, ikke minst i den grad nærmiljøområder og bruken av disse tilbyr elevene lokalkunnskap både av allmennkulturell og historisk verdi.

Samarbeid

På spørsmål om hva de skulle ønske var annerledes eller komme i tillegg til det samarbeidet i dag inneholder, svarte de fleste at de skulle ønske at alle klassene kunne få tilbud om FRIGO-turer hvert år (tabell 3.8). I åpne spørsmål sier mange av lærerne at de aksepterer at FRIGO har foretatt en prioritering de mener er nødvendig, men at lærerne ikke desto mindre skulle ønske at FRIGO kunne enten tenke om igjen i forhold til nødvendigheten av en slik prioritering, eller at FRIGO omdisponerer eller tilføres ekstra ressurser slik at alle klassetrinnene kan få et slikt tilbud.

Tabell 3.6 Lærernes erfaringer med det samarbeidet de har hatt med FRIGO

	Prosent	Absolutte tall
Svært bra	65	78
Nokså bra	28	34
Verken bra eller dårlig	1	1
Nokså dårlig	0	
Svært dårlig	0	
Totalt	96	115

Tabell 3.7 Lærernes vurdering av ulemper ved samarbeidet med FRIGO

	Prosent	Absolutte tall
Vi har små muligheter til å ta spontane turer	8	10
FRIGOs tilbud passer bare for et fåtall av våre elever	1	1
Vi skulle ønsket at alle klasser fikk FRIGO-tilbud hvert år	48	57
Vi skulle ønsket oss andre aktivitetstilbud enn de FRIGO tilbyr i dag	13	15
Multiple (flere enn to) svar	2	2
Totalt	71	85

Vi ba til slutt lærerne om å beskrive det inntrykk de hadde av elevenes reaksjoner på FRIGOs aktiviteter og tilstedeværelse, og ingen av dem mente at elevene hadde negative reaksjoner. 78 prosent mente elevene hadde *svært positive* reaksjoner, mens 17 prosent mente de var *ganske positive*. Vi spurte også om lærerne mente FRIGOs tilbud var bedre egnet til noen elevgrupper enn andre. Et overveiende flertall av lærerne mente at FRIGO passer utmerket for alle, men at det er et tilbud som dekker behov hos enkelte elever eller grupper mer åpenbart og direkte, og nettopp da hos elever som faller litt gjennom enten fordi de ikke greier å tilpasse seg og finne motivasjon og ro i vanlige klassesituasjoner, eller fordi de ikke har denne typen aktiviteter i sin familie og nærmiljø. Flere av lærerne påpekte nytten innvandrereløvere med begrensede språkkunnskaper har av å være på tur, drive med aktiviteter og på den måten få en mer praktisk begrepslæring enn den mer abstrakte og teoretiske som foregår i klasserommet. Lærerne mener disse elevene har et slags dobbelt utbytte av FRIGOs turer, men understreker at turene er av stor verdi og nytte for alle elevene, bare på litt ulike måter. Også det at turene foregår med andre voksne enn lærerne, og at aktivitetene foregår på andre arenaer, og at aktivitetene er andre, synes lærerne er viktige aspekter ved det å være på tur med FRIGO. Alt dette, hver for seg og til sammen er verdifulle elementer for elevene.

Det at elevene gjennom FRIGO erfarer andre rollemodeller, og at mange av dem er menn – i motsetning til de fleste grunnskolelærere – blir av lærerne fremhevet som en ressurs på turene, og for elevene, både som gruppe og enkeltvis.

3.4. Sammenfatning

Dette kapittelet har presentert resultater fra spørreundersøkelsen blant lærerne ved de samarbeidende skolene. På spørsmål om hva lærerne synes om det tur og undervisningstilbud FRIGO gir, er lærerne i overveiende grad positive til FRIGO. Langt over halvparten synes samarbeidet med FRIGO har vært svært bra, mer enn 60 prosent mener at de og skolen er tilstrekkelig med i planleggingen av FRIGOs turer. De fleste sier at både FRIGOs kompetanse og aktivitetstilbud er viktig for dem og deres skole, og de mener at elevenes reaksjoner på FRIGO er svært positiv (77 prosent svarer dette). Oppsummert viser resultatene fra denne undersøkelsen at FRIGO anses som et verdifullt innslag i skolene i Oslo indre øst, og at langt de fleste av lærerne som har samarbeidet med FRIGO, ikke ønsker seg mindre, eller noe annet, men tvert i mot mer av det de får i dag. Lærerne opplever FRIGO som et viktig supplement til egen kompetanse og pedagogiske muligheter, og de roser friluftslederne ved

FRIGO for den måten de gjennomfører turene og opplegget sitt på, og for den måten de er sammen med og inspirerer elevene.

Undersøkelsen blant lærerne og samtaler med rektorer og lærere viste også at det er forbedringsmuligheter i måten samarbeidet foregår. Dersom FRIGO skal nå sine målsettinger om i større grad å overlate gjennomføringen av turene til lærerne, må de (i større grad enn i dag) greie å overføre sine kunnskaper til lærerne blant annet ved å endre sitt kursopplegg både i form og innhold, slik at det i større grad enn nå blir ansett som attraktive og praktisk gjennomførbare for lærerne. Over 70 prosent av lærerne sier de kunne tenke seg å delta på friluftskurs, mens realiteten både våren og høsten 2001 har vært at FRIGO har måttet avlyse kurs på grunn av manglende påmelding. Det virker som om det for lærerne er en forutsetning for deltakelse at slike kurs foregår i arbeidstiden, og lærernes opplevelse av en presset arbeidsdag forutsetter muligens at rektorer og skoleledelse legger forholdene eksplisitt til rette for at de aktuelle lærerne skal kunne delta på disse kursene. Økte kunnskaper og ferdigheter er nok en forutsetning for at lærerne skal føle seg sikre nok til å våge å ta med seg hele klasser ut på tur. Men det faktum at det er forskjell på klasseromspedagogikk og utendørspedagogikk kan muligens ikke kompenseres med tilegnelse av ski- og skøyteferdigheter alene. Det at mange lærere kvier seg for å ta med seg alle eleven ut i fri flyt i marka bør ikke undervurderes i diskusjoner av muligheter og begrensninger hva gjelder FRIGOs evne til å overføre egen kunnskap og kompetanse til skole og lærere, og skole og læreres evne og motivasjon til å overta ansvaret for turtilbudene selv. Slik vi vurderer det er vi her er ved noe av kjernen i FRIGOs friluftsfaglige kompetanse, det er de som har den friluftsfaglige pedagogiske kunnskapen, som er en kunnskap, en interesse og en kompetanse som det skal mer praksis og erfaring enn et kurs eller to til for å mestre.

Både lærere og rektorer gir klart uttrykt for at de heller ønsker seg mer FRIGO enn mindre. De vil at alle klassene skal få tilbud hvert år, og våre funn tyder på at de også kunne tenke seg flere turer. Spørsmålet det kommende år blir dermed; hvordan skal man fordele kostnadene knyttet til skoletilbudet på en slik måte at skolene er i stand til å betale for disse tjenestene, og FRIGO er i stand til å tilby sine tjenester til skolen, slik at elvene skal få nytte godt av de tiltakene de representerer. Dette er et av de spørsmålene vi vil diskutere videre i kapittel 4.

4 Avslutning

Vi har foran (kapittel 2) beskrevet hva og hvem FRIGO er og hva de gjør, og dokumentert den måten FRIGO organiserer sitt samarbeid med syv barneskoler og to ungdomsskoler i de tre bydelene i Oslo indre øst (Gamle Oslo, Grünerløkka-Sofienberg og Sagene-Torshov). I kapittel 3 presenterte vi hovedfunnene fra vår spørreundersøkelse blant lærerne ved de samarbeidende skolene, samt synspunkter som rektorer og ansatte i bydelsadministrasjonen formidlet til oss i telefonintervjuer. Tema for denne delen av undersøkelsen var deres synspunkter på verdien av FRIGOs ressurser for skolene. Under vil vi på bakgrunn av de momentene som er dokumentert og beskrevet, vurdere dette samarbeidet, med følgende hovedspørsmål:

- Hvilke fritidsfaglige verdier og særegen kompetanse representerer FRIGO, og hvilken overføring av kompetanse finner sted mellom FRIGO og skolene (4.1)?
- Hvilke samarbeidsgevinster ligger i FRIGOs status og funksjon som knutepunkt mellom tiltak og skoler i bydelen og i byen (4.2)?
- I hvilken grad innebærer samarbeidet mellom skolene og FRIGO økonomiske besparelser for den enkelte skole (4.3)?
- Hvilke rekrutteringsgevinster har FRIGOs tilbud til skoleklassene, i den forstand at dette fører til at barn som ellers ikke ville fått lov hjemme og som tradisjonelt ikke kjenner marka og fjorden, faktisk deltar på FRIGO-tiltakets fritids- og sommertilbud (4.4)?

I bydeldirektørens budsjett for 2002 fremgår det at man tenker seg en alternativ finansiering av FRIGO etter 2002. Derfor har vi funnet det relevant i punktene 4.2 og 4.3 å komme med noen alternative økonomiske beregninger for hvordan utgiftene i tilknytning til skolesamarbeidet kan beregnes og fordeles mellom ulike aktører og nivåer i kommunen. Det ligger klare begrensninger i våre anbefalinger, ikke minst fordi rammebetingelsene kan endre seg. Signaler om utviklingen i skolen går begge veier, både i retning av mer makt til skolene lokalt, og mer samordning. Valg av betalingsmodell for videreføringen av skolesamarbeidet, vil uten tvil påvirke samarbeidet mellom FRIGO og skolene, og også muligens påvirke FRIGOs handlefrihet. Men hvordan man eventuelt skal involvere skoler og skoleetat i finansieringen av FRIGO, er vurderinger som ligger utenfor denne evalueringens mandat.

4.1. Fritidsfaglige verdier, særegen kompetanse og overføringsverdi

Hvilke fritidsfaglige verdier og særegen kompetanse representerer FRIGO, og hvilken overføring av kompetanse finner sted mellom FRIGO og skolene? Som vi så i kapittel 3, mener lærerne at både FRIGOs kompetanse og aktivitetstilbud er av stor viktighet for skolen, for dem selv som lærere og for elevene. På spørsmål om hva annet FRIGO eventuelt tilfører skolene og elevene er det svært mange og til dels ulike kvaliteter og elementer som trekkes frem. Oppsummeringsvis dreier det seg om: utlån av utstyr utenom skoletid, god og nær voksenkontakt, at tilbudet åpner barnas øyne for nye aktiviteter, flotte opplevelser, lærerike turer, at transporttilbudet til FRIGO gjør at elevene kommer seg til steder som ellers er utilgjengelige, ekstra ressurser i form av flere voksne, tilgjengelig utstyr for alle, positive voksne som er genuint opptatt av barn, ferdige pakker som sparerarbeid for lærerne, elevene (spesielt guttene) møter gode rollemodeller, fremmer at samarbeidet mellom elevene fremmes, og det gir lærerne muligheter til å observere (enkelt)elever i nye omgivelser og samhandlingssituasjoner noe de finner svært verdifullt og hensiktsmessig i sitt eget pedagogiske arbeid.

Det er åpenbart at FRIGO tilfører skolene en hel del, i tillegg til tid, utstyr og transportmidler. Det kan oppsummeres i begrepet friluftsfaglig kompetanse og samlokalisering av ressurser. I dette ligger at de ansatte på FRIGO etter lærernes mening har konkrete kunnskaper om hvor man bør dra til ulike årstider for å bli kjent med ulike naturområders kjennetegn og særegenheter. De vet hvordan de skal komme seg dit, og hvilket utstyr som trengs for at de skal kunne utnytte området på passe spennende og utfordrende måter for ulike grupper av elever. De er entusiastiske og svært motiverte for det de holder på med, noe som mange av lærerne understreket var medvirkende til at både de selv og elevene synes det er moro å være med FRIGO på tur. Friluftslederne vet å organisere og veilede elevene, og de tilfører dem noe mange av lærerne mener de ikke kan.

I tillegg har lærerne erfaringer med at FRIGO er svært godt forberedt til turene de arrangerer. Ikke minst gjelder dette i forhold til sikkerhetsmessige vurderinger som må foretas både i forkant og underveis. FRIGO orienterer og gir instruksjoner både til lærere og elever om sikkerhetsregler for bruk av det området de oppholder seg i. Elevene får alltid en dose fjellvettregler når de er på tur med FRIGO. Og sist med ikke minst understreker lærerne de ansattes utendørspedagogiske kompetanse. De kan organisere elevene i ulike typer terreng. Dette fremhever også de FRIGO-ansatte selv som noe de opplever som viktig del av sin spesialkompetanse. Både lærere og FRIGO-ansatte sier de tror at grunnen til at mange lærere ikke kommer seg tilstrekkelig ut på tur på egen hånd, er at de føler seg maktesløse både med å få med seg elevene dit de skal, og å greie å ha oversikt og kontroll over dem mens de er der. Ikke minst i forhold til sikkerhet, som lærere er svært opptatte av, fungerer nok dette som sterke motargumenter mot å dra på tur på egen hånd.

Vi mener å kunne konkludere med at både lærere og elever lærer mye når de er på tur med FRIGO, både ferdigheter og holdninger. For hver tur de er med på lærer de noe om hvordan de skal kle seg til ulike tider av året – muligens etter først å ha frosset seg gjennom en høsttur med FRIGO. De blir fortalt hvordan de skal oppføre seg i og rundt vann, og nødvendigheten og viktigheten av å holde seg i nærheten av hverandre og alltid være flere sammen. De blir vist og fortalt hvordan de skal tenne bål ute – uansett om veden er våt eller

tørr. Og de må være med på å rydde opp etter seg. Lærerne blir kjent med nye plasser å dra til, og får tips om hvilke aktiviteter de kan sette elevene til dersom de drar dit på egen hånd. I tillegg representerer en tur med FRIGO at de får tips om nødvendig og tilstrekkelig utstyr, og om hvordan de skal bruke dette.

Som vi viste i kapittel 2 disponerer FRIGO en god del utstyr og transportmidler. De har egen snekke, landsted ved sjøen, hytte i Sørkedalen, egen skøytebane, klassesett med masse turutstyr. I kapittel 3 så vi at lærere og rektorer mener dette representerer helt nødvendige forutsetninger for å kunne gi skoleelevene et bredt tilbud om bruk av skog og mark. Også det at FRIGO til dels tilbyr transport av elever og utstyr, er av stor verdi, fordi man kommer seg til områder man ellers ikke ville dra til, og/eller man kommer seg til de ulike friluftsaenaene innenfor akseptable tidsrammer. I Oslo indre øst er det både kulturelle, økonomiske og geografiske barrierer for å drive typisk norske friluftaktiviteter. En av dem er at kun en liten andel av befolkningen disponerer vintersportsutstyr. Derfor er FRIGOs tilbud om gratis utlån av slikt utstyr til bydelens befolkning av uvurderlig verdi, og en forutsetning for at barn og unge i disse bydelene overhodet stifter bekjentskap med denne typen friluftaktiviteter. Det samme gjelder for aktiviteter fra båt om sommeren.

4.2 Samarbeid og samarbeidsgevinster

Hvilke samarbeidsgevinster ligger i FRIGOs status som knutepunkt mellom tiltak og skoler i bydelen og i byen? Som vist i kapittel 3 er lærerne klare på hva de synes er de viktigste fordelene med samarbeidet mellom deres egen skole og FRIGO. De aller fleste mener at FRIGO tilbyr dem tilleggsressurser i form av fagpersoner og utstyr, og at skolene takket være FRIGO overtar mer eller mindre ferdige turpakker, hvor det meste er planlagt og forberedt til minste detalj uten at lærerne har brukt særlig ressurser på dette. Lærerne kan dermed konsentrere seg om å forberede turen på en mer fagdidaktisk måte, ved at de planlegger undervisningen i henhold til de biotyper, faunaer og årstider de arrangeres på, og sørger for å integrere dette i sitt eget undervisningsopplegg. På denne måten innebærer samarbeidet at lærerne og FRIGO ivaretar ulike aspekter både ved forberedelse og gjennomføringen av turene. Vi antar dette innebærer en anerkjennelse av FRIGOs kompetanse, samtidig som det understreker at denne kompetansen gjennom det konkrete samarbeidet den enkelte lærer og skole har med FRIGO, gjøres tilgjengelig for elevene, ved at elevene får dra på en bedre planlagt, tilrettelagt og faglig forberedt tur enn hva tilfellet kanskje ville vært dersom læreren alene skulle ha ansvaret for alt.

Samarbeidet har etter vår vurdering helt åpenbare stordriftsfordeler. Uten FRIGO ville den enkelte skole selv måtte disponere det nødvendige utstyr, dersom de ble pålagt eller etter egne prioriteringer ønsket å tilby elevene denne typen turer og turaktiviteter. Dagens modell innebærer dermed stordriftsfordeler ved at det samme utstyret brukes av alle skolene, men på hver sine ukedager, og i tillegg tilbys befolkningen i bydel 6 både ettermiddager og helger. På denne måten greier man med en liten utstyrspark å betjene mange brukere. Dette representerer store økonomiske besparelser. I intervjuer og samtaler med lærere og friluftsledere ved FRIGO, er det mye som tyder på at samarbeidet, og ikke minst elevene, ville tjent

på at de avtaler som inngås, ikke brytes. Det burde være mulig å finne kommunikasjonsmåter internt ved skolene som gjør det unødvendig å avlyse lenge planlagte turer, ikke minst så lenge den enkelte skole har sin faste FRIGO-ukedag. Slik dette samarbeidet fungerer i dag, er «kontrakten» mellom FRIGO og skole for dårlig forankret blant (noen av) lærerne ved skolene, og de følges i for liten grad opp av den enkelte skoleledelse. Dersom FRIGO er et bra tilbud for elevene, burde alle elever sikres at de faktisk får de to–tre turene i året som de tilbys, og da har FRIGO, rektor og lærere et felles ansvar for å få dette til. Kanskje vil en eventuell fremtidig betalingsmodell som innebærer at hver klasse og skole betaler for sine turer, i større grad forebygge at turer blir avlyst.

Lærerne i vår spørreundersøkelse ble også spurt om hva de vurderte som de viktigste fordelene med samarbeidet mellom FRIGO og dem selv og deres skole. Som vist i kapittel 3 betoner de fleste lærere det faktum at FRIGO disponerer utstyr av forskjellig slag som skolen per i dag ikke har, eller har ressurser til å skaffe seg, som svært hensiktsmessig for skolene. FRIGO disponerer skøyter, ski, sykler, snowboard, slalomski, lykter, soveposer, kniver, klatretau, bil, båt, kanoer, soveposer, liggeunderlag mm. Dette er utstyr som er dyrt i anskaffelse, men FRIGO har grunnet sitt nettverk, gode kontakter og rykte i byen, fått mye av utstyret gratis. I tillegg tar utstyret mye plass. Det kanskje viktigste poenget i forhold til hvor krevende et slikt utstyrlager er, er logistikken rundt oppbevaring og utlån, samt vedlikehold av utstyret (alt fra smøring av sykkelkjeder, mekking av bilmotor, til lapping av kano). Verdien av et slikt utstyrlager ligger nettopp i at det er vedlikeholdt og velholdt, at det virker, er trygt å bruke, og ikke minst at det skal vare over tid. Dette er ferdigheter og kompetanse som lærere understreker at FRIGO er i besittelse av, og i følge dem ivaretar på en utmerket måte, og som skolene dermed drar stor nytte av. De fleste vi har snakket med tror ikke et slikt utstyrlager lar seg forene med skolenes trange budsjettammer og knallharde prioritering av utgiftposter.

4.3 Økonomiske besparelser

I hvilken grad innebærer samarbeidet mellom skolene og FRIGO reelle økonomiske besparelser for den enkelte skole? I FRIGOs egne budsjetter fremgår det at utstyrlageret anslagsvis koster 500 000 per år. Dette innbefatter, i henhold til daglig leder på FRIGO, vedlikehold og supplering av utstyrlageret, men ikke kostnadene med anskaffelse av turutstyr, biler og båter. Beløpet inkluderer derfor kun utgifter til drift av utstyret (utlån og vedlikehold) og lønn til materialforvalter. Skulle hver enkelt skole anskaffe seg og drive et tilsvarende utstyrlager, ville de dermed sannsynligvis påføres investeringsutgifter på mer enn en halv million det første året, og noe i underkant av dette de påfølgende år. Dersom vi holder investeringsomkostninger utenfor, ikke minst fordi disse tallene er noe usikre, viser våre beregninger at den enkelte skole sparer et sted mellom 290 000 og 400 000 per år på sitt samarbeid med FRIGO, gitt at de skulle gitt sine elever det tilbud de i dag får av FRIGO. I dag mottar de ni skolene som deltar i skolesamarbeidet disse tjenestene gratis så lenge bydelen og handlingsplanmidlene i fellesskap dekker utgiftene, men det er bare et tidsspørsmål før disse utgiftene må dekkes inn på andre poster i bydelens eller kommunens budsjetter.

Som vi har vist i kapittel 2 ville skolene i henhold til daglig leders kostnadsbestemmelser, måtte betale om lag 832 kroner per tur, eller 291 000 kroner per år dersom de totale utgiftene skulle deles likt mellom de ni skolene som deltar i samarbeidet per dags dato, og skolene alene skulle betalt det skolesamarbeidet anslagsvis koster. Vi vil i det følgende (pkt 4.3) gjøre videre beregninger av de totale utgifter knyttet til skolesamarbeidet etterulike modeller for fordeling av utgiftene.

Beregningene i tabell 4.1 er ifølge FRIGOs ledelse et realistisk kostnadsoverslag for skolesamarbeidet i 2002.

Tabell 4.1 Kostnadsoverslag av FRIGOs skolesamarbeid

Lønn 4,6 årsverk	1 380 000,-
Drift	740 000,-
Materialforvalter, lønn	300 000,-
Vedlikehold/drift/utstyr	200 000,-
Totalt	2 620 000,-

Antall turer per år totalt	315
Antall skoler	9
Antall turuker	35
Pris per skoletur	832,-
Pris per skole	291.000

Dersom disse kostnaden skal betales av skolene alene, innebærer dette 2.6 millioner for skoleetaten, eller vel 290 000 per skole per år. Dette er mange penger, og muligens urealistisk å tenke seg at den enkelte skole, eller skoleetaten som sådan, kan se seg råd til. Det finnes en rekke modeller for hvordan skoleetat og bydel kan fordele disse utgiftene mellom seg, men det tilligger ikke denne evalueringens mandat å vurdere disse konkret opp mot hverandre.

For oss ser det ut til at FRIGO representerer opplevelser for elvene og muligheter for lærerne og dermed forbedring av læringsmiljøet ved skolene, som skoler og skoleetat ikke kan greie seg foruten. Prisen per skoletur slik den fremkommer i tabellen over, er etter FRIGOs mening høyere enn den vil være dersom den enkelte skole selv skal betale for de tjenester de i dag mottar fra FRIGO, i alle fall så fremt den resterende virksomheten ved FRIGO opprettholdes på dagens nivå. Dette vil nemlig innebære at husleie, administrasjon og utstyr allerede er der fordi dette er noe gruppeaktivitetene ved FRIGO trenger uansett. Dette vil skolene i så fall kunne nyte godt av, ved at man dermed kanskje vil se det som mulig å tilby fortsatt skolesamarbeid, men at skolene kun betaler den merkostnaden skolesamarbeidet representerer i tillegg til den øvrige virksomheten ved FRIGO.

For at det skal være realistisk for skolene (eller skoleetaten for eksempel gjennom øremerking av ekstramidler til de av skolene som deltar i samarbeidet) å kunne betale for de tjenestene de i dag mottar gratis, har vi i samarbeid med FRIGO beregnet merkostnader til skolesamarbeidet til kroner 1,7 mill. per år, inkludert 4 årsverk og 500 000 i driftsutgifter.

Lønn av 4 årsverk	1 200 000,-
Drift	500 000,-
Totalt	1 700 000,-

Dersom man tar utgangspunkt i at dette er totalutgifter som skal fordeles på de skolene som deltar i samarbeidet, så ender man opp med en pris på 189 000 kroner per skole per år (med ni skoler), eller 540 kroner per tur.⁸ Dersom det skulle bli aktuelt å utvide samarbeidet til å gjelde flere enn dagens ni skoler, vil enhetsprisen bli lavere. Dette er basert på vurderinger av at man er avhengig av en viss størrelse på personalet som skal drive og administrerer organisasjonen uansett, og at administrasjonsutgifter og utgifter til utstyr og lignende derfor opptil en grense vil være de samme uansett om det er fem eller ti skoler som er med. Hvor smertegrensen for dagens stab ligger vet vi imidlertid ikke. Det ligger selvfølgelig begrensninger i hvor mange som kan dele dagens utstyr mellom seg uten å forringe tilgjengelighet og kvalitet for mye, men i følge de opplysninger som er gitt oss er det fullt mulig å opprette flere avdelinger av FRIGO, uten å øke administrasjonsutgiftene noe særlig.

På denne bakgrunn kan man si at som følge av det nettverk av samarbeidsinstanser som FRIGO er en del av, kan de drive både med flerbruk, stordrift og bytte av tjenester, og slik utnytte egne og andres ressurser på en helt annen måte enn de ville vært i stand til hadde de vært et mer isolert tiltak. De har utviklet en logistikk og organisasjonsmetodikk som er lite ressurskrevende, og som virker som en fleksibel og rasjonell forvaltning av eksisterende ressurser. Vi regner det som meget sannsynlig at dette reduserer kostprisen på de tjenester og tiltak FRIGO tilbyr, også til skolene og deres elever, i forhold til hva andre aktører ville måtte ha av utgifter for å kunne tilby det samme i kvantitet og kvalitet.

4.4 Rekrutteringsgevinster

Hvilke rekrutteringsgevinster kan sies å komme i kjølvannet av FRIGOs tilbud til skoleklassene, i den forstand at dette fører til at barn som ellers ikke ville fått lov hjemme og som tradisjonelt ikke kjenner marka og fjorden, faktisk deltar på FRIGO-tiltakets fritids- og sommertilbud.

Vi har ikke innhentet data som kan si noe om rekrutteringsgevinster av FRIGOs skole-samarbeid. De FRIGO-ansattes observasjoner tilsier imidlertid at skøytebanen brukes flittig hver eneste ettermiddag og i helgene hele vinteren gjennom, og de låner ut mer skøyter enn noen gang. Også ferietilbudene fylles opp av unger fra bydelene i Oslo indre øst, og mye av dette mener de ansatte skjer som følge av samarbeidet FRIGO har med skolene, og at de på den måte gjør seg kjent blant barn og ungdom i disse bydelene. Ungene vet etter hvert mer og mer om hva FRIGO er og hva de tilbyr av aktiviteter og utstyr.

4.5. Verdien av FRIGO

Hovedmålsettingen med FRIGOs skolesamarbeid er formulert å være å forbedre barn og ungdoms oppvekstvilkår i Oslo indre øst, gjennom å bygge opp egen kompetanse, og utvikle og organisere samarbeidet med skolene. Vi vil oppsummere med at FRIGO så langt vi kan se har lyktes med det. Lærere, rektorer og andre sier at FRIGO tilfører elevene noe unikt og positivt, og at elevene både lærer noe og høster gode mestringserfaringer på FRIGOs turer.

FRIGO selv sier at det samarbeidet de har med skolene har gjort at de i dag er godt kjent blant målgruppen barn og ungdom i Oslo indre øst, og at dette igjen rekrutterer barn og ungdom til FRIGOs fritidsaktiviteter på kveldstid og i skoleferier. Uten skolesamarbeidet ville mer av FRIGOs ressurser sannsynligvis gått med til å informere og markedsføre seg overfor bydelens barn og foreldre.

Vi opplever at rektorer, læreres, elevers og bydelsadministrasjonens erfaringer med FRIGO er nesten udelt positive. Det er selvfølgelig slik at man ikke stiller så mange spørsmålstegn ved det man får gratis, og at det er noe av grunnen til at de overleverte erfaringene er så udelt positive. Slik sett er nok FRIGO et eksempel på gode penger som er brukt på en god måte. Men slik vi vurderer det er FRIGO også et eksempel på en samarbeidsmodell, og en metode for bruk av friluftsfaglig kompetanse og utstyr, som helt klart kan være et forbilde for andre som ønsker å bygge opp noe tilsvarende. Den dagen skolene eventuelt skal begynne å betale for de tjenestene de mottar fra FRIGO selv, må man også regne med at skolene ønsker mer innflytelse på innholdet i tilbudet og utformingen av samarbeidet som sådan. Dette er det derfor viktig at FRIGO er forberedt på, ved at de utnytter sin evne til fleksibilitet og samarbeidsevne ytterligere.

Over har vi i henhold til formålet med evalueringen, gitt våre vurderinger av hvilke fordeler som kan og bør videreutvikles. Vår oppsummering etter intervju med ulike informanter og analyse av spørreundersøkelsen blant lærerne i samarbeidet, er at FRIGO er et helt nødvendig supplement til skolenes egne ressurser for at skolene skal kunne ivareta de friluftsfaglige intensjonene i Læreplanen. FRIGO har etter lærernes mening høy kompetanse på sitt fagområde, de har mye uvurderlig og verdifullt utstyr, og de driver sin aktivitet på en tilsynelatende billig og rasjonell måte. Det er mulig virksomheten at det bør justere litt i form av en formalisering av samarbeidet med den enkelte skole, samt utvide til å kunne håndtere flere skoler, men den har etter vår vurdering, basert på de data vi sitter på, legitimert sin plass i den eksisterende kommunale organisasjon. Vi mener at gjennomgangen over har vist FRIGOs verdi som kompetansemiljø, knutepunkt, som eier og forvalter av viktig utstyr, en forvaltning som etter vår vurdering representerer klare økonomiske fordeler for bydel og kommune. Vi mener å ha dokumentert at FRIGO-modellen er en økonomisk lønnsom måte for bydel og skole å koordinere friluftsfaglige tilbud på, og vi mener dette representerer en faglig og økonomisk begrunnelse for en anbefaling om en videreføring av FRIGOs skolesamarbeid, med noen justeringer.

Utgangspunktet for opprettelsen av skolesamarbeidet var den spesielle levekårs situasjonen i bydelen. Befolkningen i bydelen kommer fra mange land og kulturer. Så selv om det er gjort lite forskning i Norge om innvandreres forhold til naturen og hvorvidt innvandrerbarn og unge som får muligheten til å delta i typisk norsk friluftsliv gjennom skolen, vil ha større valgfrihet i forhold til å delta på fritidsaktiviteter som tilbys i nærmiljøene deres, så er utfordringen slik FRIGO selv formulerer det, å skape en felles arena for samhandling, felles opplevelser, mestring og mye moro.

Hva er friluftsfaglig kompetanse? Når dette spørsmålet stilles i forhold til FRIGO, vil vårt svar være at dette er en kompetanse som inneholder tre hovedelementer: 1) friluftspedagogikk 2) samarbeidsmetodikk og 3) organisasjonsmetodikk og logistikk, forstått som systemer for håndtering, administrering, distribusjon og vedlikehold av diverse friluftsutstyr samt teknisk utstyr som biler og båter mm. Vår vurdering etter å ha satt oss inn i hvordan FRIGO disponerer sine egne ressurser, hvordan samarbeidspartnere på ulike nivå vurderer

de tjenester de tilbyr, og ikke minst hvordan barn og elever i de indre bydelene i Oslo opplever FRIGO, er at FRIGOs unike kompetanse ligger i den måten de forvalter sitt utstyr på, hvordan de greier å samarbeide og betjene svært mange og til dels ulike brukergrupper med ulike utfordringer, med til dels små personalressurser. Vår påstand er at skolene som i dag får tilbud fra FRIGO ikke vil kunne greie å gi sine elever tilnærmet det samme turtilbudet verken i intensitet eller kvalitet med de midlene som medgår i henhold til kostnadsberegningene i kapittel 4.3. Alle andre modeller for inndekning av de utgifter dette vil påføre skolene, vil så langt vi kan se måtte bli dyrere..

Mye tyder på at en forutsetning for at FRIGO skal kunne fortsette å tilby skolene de de tilbyr dem i dag, er at skolene på en eller annen måte betaler deler av det skolesamarbeidet faktisk koster. Slik vi vurderer det, er skolene ikke i stand til selv å overta friluftsledernes turlederfunksjon ennå, og dersom dette er riktig vil ikke elevene ved disse skolene bli gitt et turtilbud uten FRIGO. Samtidig vet vi at både lærere, rektorer og elever i overveien de grad er begeistret for hva FRIGO representerer og gir av moro, mestringsopplevelser, fellesskap og læring.

Det FRIGO ikke har lyktes like godt med, delvis fordi dette ikke har vært sentralt i deres arbeid så langt, er å overføre fritidsfaglige ferdigheter og selvfølelse til skole og lærere, slik at de i neste omgang skal kunne overta (deler av) ansvaret for å gjennomføre turene selv. 65 prosent av lærerne sier at de har lånt utstyr av FRIGO til egne turer, mens nesten 40 prosent sier at de tar med seg klassen oftere på tur nå enn før, og hele 71 prosent sier at FRIGOs utstyr er en forutsetning for at de tar disse turene.

Litteratur og referanser

- Barstad, Anders (1993): «Levekår i storbyene» I Bildeng og Fürst, red., *Levekår i Storby*. Oslo: KS-Forskning.
- Danielsen, Kirsten (1998): *Innvandrere og kriminalitet. En litteraturoversikt*. NOVA-rapport 4. Oslo: NOVA
- Djuve, Anne Britt, Torkel Bjørnskau og Kåre Hagen (1996): *Fra behov til budsjett. En evaluering av Oslo kommunes kriteriebaserte budsjettfordeling mellom bydelene*. Fafo-rapport 210. Oslo: Fafo
- Djuve, Anne Britt og Anders B. Fyhn (1999): *Levekår for barn og unge i indre by, Oslo*. Fafo-notat 17. Oslo: Fafo
- Fyhn, Anders B. (2000): *Evaluering av aktiviteter i grunnskolen under Handlingsprogram Oslo indre øst*. Fafo-rapport 330. Oslo: Fafo
- Handlingsprogram for Oslo indre øst (2001): Prosjektkatalog med årsrapporter for 2000. Styringsgruppens årsrapport
- Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (1996): *Læreplanverket for den 10. årige grunnskolen*. Oslo
- Midtsundstad, Tove, Espen Dahl og Anne Britt Djuve (1999): *Jakten på storbyfaktoren. En analyse av sosialhjelpsforbruket i Norge*. Fafo-rapport 319. Oslo: Fafo
- Oslo kommune, Byrådet. Byrådssak 383/96. Handlingsprogram Oslo indre øst.
- Oslo kommune. Byrådet. Byrådssak 297/97. Politisk plattform for samarbeidet mellom Regjeringen og byrådet om et handlingsprogram for Oslo indre øst
- Oslo kommune, Byrådet. Byrådssak ?/2000. Handlingsprogram Oslo indre øst – fordeling av midler for 2001
- Hagen Kåre, Anne Britt Djuve og Pernille Vogt (1994): *Oslo, den delte byen? Fafo-rapport 161*. Oslo: Fafo
- Isachsen, Terje, Tormod Øia, Viggo Vestel og Kkaja Hegg (1999): *Ungdomstiltak i større bysamfunn – En evaluering*. NOVA-rapport 9. Oslo: NOVA
- Patton, Michael Q. (1997): *Utilization – Focused Evaluation. The New Century Text. 3. Edition*. SAGE Publications. Thousand Oaks
- Strandbu, Åse (2000): *Storbyungdom og natur. En undersøkelse av Osloungdommers forhold til friluftsliv og miljøproblemer*. NOVA-rapport 14. Oslo: NOVA

- Ødegård, Guro (2001): *Ungdomstid i Fredrikstad. Om skole, fritid, rus, samfunnsengasjement og verdiorienteringer*. NOVA-rapport 6. Oslo: NOVA
- Øia, Tormod (2000): *Innvandrerungdom – marginalisering og utvikling av problemsadferd*. NOVA-rapport 3. Oslo: NOVA

Vedlegg:

Spørreskjema til lærere som har samarbeidet med Frigo (all kontakt kvalifiserer som samarbeid)

1) Er du mann eller kvinne?

- ☐ Mann
- ☐ Kvinne

2) Jobber du på barne eller ungdomsskole?

- ☐ Barneskole
- ☐ Ungdomsskole

3) Når samarbeidet du med Frigo?

- ☐ Før 1998
- ☐ 1998/1999
- ☐ 1999/2000
- ☐ 2000/2001
- ☐ 2001/2002

4) Hvor mange turer hadde du med Frigo (eller Frigo`s hjelp) skoleåret 2000/2001?

- ☐ 1-4
- ☐ Mer enn 4

5) Hvor mange turer med Frigo har du hatt dette skoleåret?

- ☐ 1-4
- ☐ Mer enn 4

6) Hvilket klassetrinn har du hatt turene med?

- ☐ 1.-4. klasse
- ☐ 5.-7. klasse
- ☐ 8.-10. klasse

7) Hva slags type tur(er) (eventuelt annet samarbeid) har du hatt sammen med Frigo?

.....
.....

8) Har du hatt noen av følgende undervisningssamarbeid med Frigo?

- ☐ Mottaksklasse
- ☐ BTG (bedre-tilpasset-grunnskoleopplæring)
- ☐ Praktisk prosjektarbeid
- ☐ JA-kurs
- ☐ Spesialklasse

9) Har du lånt utstyr fra Frigo til egne klasseseturer?

- ☐ Ja
- ☐ Nei

10) Er skolen etter din mening tilstrekkelig med i planleggingen av Frigo`s turer?

- ☐ Ja
- ☐ Nei
- ☐ Ikke sikker

11) I tilfelle nei, hvorfor ikke?

.....
.....

12) Hvordan synes du samarbeidet med Frigo har vært?

- ☐ Svært bra
- ☐ Nokså bra
- ☐ Verken bra eller dårlig
- ☐ Nokså dårlig
- ☐ Svært dårlig

13) Hva skulle du eventuelt ønske var annerledes eller i tillegg?

.....
.....
.....

14) Er Frigo`s friluftsfaglige kompetanse viktig for deg og din skole?

- ☐ Ja
- ☐ Nei
- ☐ Ikke sikker

15) Er Frigo`s aktivitetstilbud viktig for deg og din skole?

- ☐ Ja
- ☐ Nei
- ☐ Ikke sikker

16) Hva er de viktigste fordelene med samarbeidet du og din skole har med Frigo?

- ☐ Frigo-samarbeidet representerer store besparelser for skolen
- ☐ De har den nødvendige friluftsfaglige kompetansen
- ☐ De har de nødvendige tidsressursene
- ☐ De har det utstyr som skolene ikke har ressurser til
- ☐ Annet

17) Hvilke ulemper ligger i samarbeidet?

- ☐ Vi har små mulighet til å ta spontane turer
- ☐ Frigo's tilbud passer bare for et fåtall av våre elever
- ☐ Vi skulle ønsket at alle klasser fikk Frigo-tilbud hvert år
- ☐ Vi skulle ønsket oss andre aktivitetstilbud enn de Frigo tilbyr i dag

18) Hva annet tilfører Frigo din skole og dine elever slik du som lærer opplever det?

.....
.....
.....

19) Er det ditt inntrykk at dine elever har nytte av turene med og tilbudene til Frigo?

.....
.....
.....

20) Frigo har valgt å konsentrere sin ressursbruk mot færre klassetrinn per skole, men med flere turer per klasse enn tidligere. Formålet er å oppnå bedre kontakt og kvalitet på sitt arbeid. Er dette etter din mening en riktig prioritering?

- ☐ Ja
- ☐ Nei
- ☐ Ikke sikker

21) Har du mottatt skriftlig informasjon om Frigo og deres tilbud og kompetanse?

- ☐ Ja
- ☐ Nei
- ☐ Ikke sikker

22) Frigo har i år 2002 planer om å arrangere friluftskurs for lærere. Er dette noe du kan tenke deg å være med på?

- ☐ Ja
- ☐ Ja, men forutsatt at det foregår i arbeidstiden
- ☐ Nei
- ☐ Ikke sikker

23) Hvis nei: hvorfor ikke?

.....
.....

24) Drar du oftere på tur (uten Frigo) med klassen din som et resultat av din kontakt og erfaringer med Frigo?

- ☐ Ja
- ☐ Nei
- ☐ Ikke sikker

25) Er Frigo`s utstyr en forutsetning for at du og dine elever har dratt på disse turene, eller har dere selv utstyr som muliggjør slike turer?

- ☐ Ja, Frigo`s utstyr er en forutsetning
- ☐ Nei, vi har utstyr selv
- ☐ Ikke sikker

26) Hvilket inntrykk har du av elevenes reaksjoner på Frigos aktivitetstilbud?

- ☐ Svært positive
- ☐ Ganske positive
- ☐ Verken positive eller negative
- ☐ Ganske negative
- ☐ Svært negative

27) Opplever du at Frigo`s tilbud egner seg bedre for noen elevgrupper enn for andre? Eventuelt hvilke?

.....
.....
.....

«Mer FRIGO!»

Fafo

Forskningsstiftelsen Fafo
Borggata 2B/Postboks 2947 Tøyen
N-0608 Oslo
www.fafo.no

Fafo-notat 2002:7
Bestillingsnummer 679
ISSN 0804-5135